

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Grøn velfærdspolitik

Natur- og Miljøpolitisk redegørelse 2015

Titel:

Grøn Velfærdspolitik
Natur- og Miljøpolitisk redegørelse 2015

Redaktion:

Bo Møller Gottlieb
Mikkel Stenbæk Hansen

Udgiver:

Miljøstyrelsen
Strandgade 29
1401 København K
www.mst.dk

År:

2015

ISBN nr.

978-87-93352-00-1

Ansvarsfraskrivelse:

Miljøstyrelsen vil, når lejligheden gives, offentliggøre rapporter og indlæg vedrørende forsknings- og udviklingsprojekter inden for miljøsektoren, finansieret af Miljøstyrelsens undersøgelsesbevilling. Det skal bemærkes, at en sådan offentliggørelse ikke nødvendigvis betyder, at det pågældende indlæg giver udtryk for Miljøstyrelsens synspunkter. Offentliggørelsen betyder imidlertid, at Miljøstyrelsen finder, at indholdet udgør et væsentligt indlæg i debatten omkring den danske miljøpolitik.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Indledning	5
1. Arealer	6
1.1 Udfordringer og målsætninger.....	6
1.2 Status.....	6
1.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	7
2. Luft	9
2.1 Udfordringer og målsætninger.....	9
2.2 Status.....	9
2.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	10
3. Vand	13
3.1 Udfordringer og målsætninger.....	13
3.2 Status.....	13
3.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	14
4. Hav	17
4.1 Udfordringer og målsætninger.....	17
4.2 Status.....	17
4.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	18
5. Klimaforandringer	20
5.1 Udfordringer og målsætninger.....	20
5.2 Status.....	20
5.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	21
6. Natur og biodiversitet	24
6.1 Udfordringer og målsætninger.....	24
6.2 Status.....	24
6.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	25
7. Naturressourcer	28
7.1 Udfordringer og målsætninger.....	28
7.2 Status.....	28
7.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	29
8. Miljø og Sundhed	31
8.1 Udfordringer og målsætninger.....	31
8.2 Status.....	31
8.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	32
9. Produktion, forbrug, og affald	35
9.1 Udfordringer og målsætninger.....	35
9.2 Status.....	35
9.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	36
10. Tværgående miljøpolitiske temaer	42
10.1 Udfordringer og målsætninger.....	42
10.2 Status.....	42
10.3 Iværksatte initiativer og resultater.....	43
Referencer	46

Forord

Grøn velfærd gennem moderne miljøpolitik

Til et velfærdssamfund som det danske hører et sundt og rent miljø og et varieret landskab med adgang til en rig og mangfoldig natur. Vi forventer, at luften omkring os er ren, drikkevandet er rent, og at vi kan købe produkter uden at være bekymrede for indholdet af kemikalier. Målet er at skabe grøn velfærd, og derfor kalder vi denne redegørelse for *Grøn velfærdspolitik*.

Grøn velfærdspolitik beskriver udvalgte større initiativer inden for natur- og miljøpolitikken siden 2009 - fra Naturplan Danmark over Ren Luft Pakken til Energiaftalen. Redegørelsen følger samme opbygning som Miljøtilstandsrapporten, som gennemgår naturen og miljøets tilstand i Danmark.

Vi er nået langt med natur- og miljøpolitikken, men der er fortsat en række udfordringer, som kræver en målrettet indsats. Regeringen vil arbejde for en grøn velfærd baseret på, at vi ikke behøver at vælge mellem økonomi og miljø – de er tværtimod hinandens forudsætninger. Tag bare de store investeringer i bedre spildevandsrensning, som ikke alene har givet os rent badevand i Københavns Havn til gavn for velfærden og miljøet, men som også gavner turismen og eksporten af vandløsninger til hele verden.

Den grønne velfærdspolitik løftes ikke af Miljøministeriet alene. Den forudsætter en indsats fra mange sektorer og myndigheder i et tæt offentligt samarbejde. Samtidigt ønsker vi at inddrage organisationer, virksomheder og borgere i en tæt dialog, så alle gode ideer bliver hørt i udviklingen af fremtidens løsninger for natur- og miljøområdet. Det er moderne miljøpolitik.

Mange miljøproblemer kan ikke løses i Danmark alene. Tænk bare på luftforurening, på havmiljøet, eller på de kemikalier, der anvendes i de produkter, vi importerer. Derfor besluttet en stor del af vores miljølovgivning sammen med andre lande - særligt i EU. Regeringen vil fortsat arbejde for ambitiøse internationale miljøkrav, der beskytter miljøet og danske forbrugere, og som bringer grønne danske løsninger ud i verden til gavn for danske virksomheder og arbejdspladser.

God læselyst

Kirsten Brosbøl

Indledning

Natur- og miljøpolitisk redegørelse har til formål at give en samlet beskrivelse af de væsentligste natur- og miljøpolitiske initiativer i perioden 2009-2014.

Redegørelsen er bygget op omkring de samme ti temaer, som i Miljøtilstandsrapport 2014 for at koble tilstandsbeskrivelserne med de væsentligste politiske initiativer. Temaerne er: Arealer; Luft; Vand; Hav; Klimaforandringer; Natur og Biodiversitet; Naturressourcer; Miljø og Sundhed; Produktion, Forbrug og Affald; samt Tværgående miljøpolitiske temaer.

For hvert afsnit redegøres kortfattet for udfordringer på området, politiske målsætninger, status samt politiske initiativer på området. Flere af initiativerne påvirker natur- og miljøtilstanden indenfor flere af rapportens ti tematiske områder. For at undgå gentagelser, er initiativerne i udgangspunktet kun beskrevet en gang, under det tema, der vurderes at være væsentligst.

Redegørelsen dækker statslige initiativer, herunder dansk implementering af EU lovgivning og internationale konventioner og aftaler. På en række områder varetages den løbende miljøindsats og gennemførelsen af nationale initiativer af kommunerne og regioner, herunder fx ift. affaldshåndtering, vandforsyning, spildevandsrensning, klimatilpasning, naturpleje og jordforurening. Enkeltstående initiativer i kommunerne og regioner falder udenfor rammerne af denne redegørelse.

De politiske initiativer, der indgår i redegørelsen, er udvalgt som eksempler på større og væsentlige politiske initiativer, der har betydning for natur og miljø. Listen over initiativer udgør således på ingen måde en udtømmende liste over politiske initiativer på natur- og miljøområdet. Referencer til de udvalgte initiativer findes sidst i publikationen.

Natur- og Miljøpolitisk redegørelse er udarbejdet af Miljøministeriet med input fra en række andre ministerier. Redegørelsen har været i offentlig høring i ni uger.

1. Arealer

1.1 Udfordringer og målsætninger

Presset på arealanvendelsen i Danmark er blevet større, og der er i de seneste år opstået nye arealbehov. Der skal være plads til et miljømæssigt bæredygtigt landbrugserhverv med vækstmuligheder, bæredygtig by- og erhvervsudvikling, mere vedvarende energiproduktion, bedre sikring mod oversvømmelser, bevaring af kulturmiljøer, større skovareal, rekreative områder og mere og bedre natur.

Natur- og miljøhensyn skal balanceres mod andre samfundsinteresser. Der skal prioriteres i arealanvendelsen og i øget grad arbejdes for at tilgodese flere formål på samme areal.

Regeringen vil skabe udvikling, dynamik og vækst i hele landet. Regeringen vil gøre det på en måde, så natur og landskaber beskyttes, jordforurening håndteres, der skabes en mere effektiv og miljørigtig transport, mængden af affald reduceres og der samtidigt spares på energien. Regeringen har derudover fastsat en række specifikke arealmål.

- I Danmarks Nationale Skovprogram fra 2002 er det en målsætning at "Skovarealet skal forøges, så skovlandskaber dækker 20-25 % af Danmarks areal i løbet af en trægeneration."
- Det er regeringens mål at fordoble det økologiske areal fra 2007 til 2020.
- Regeringen har i forbindelse med vandplanerne fastsat et mål om etablering af op til 10.000 ha vådområder i perioden 2010-2015.
- Med naturplan Danmark forventer regeringen at etablere ca. 25.000 ha ny natur frem mod 2020.

1.2 Status

I gennem de senere år er landbrugsarealet blevet mindre og den lysåbne natur reduceres, mens skovareal, arealer til byudvikling og arealer til infrastruktur er steget. Økologisk landbrug udgør en stigende andel af landbrugsarealet og de økologiske bedrifter havde tilsammen godt 7 % af landbrugsarealet i 2013.

Jordforureninger er langt overvejende fortidens synder. Det vil sige forureninger der fandt sted før vi kendte til farerne, og før vi fik en passende lovgivning på plads. Der er desværre mange af dem, og oprydningen må derfor ske i prioriteret orden over mange år. Siden 2000 er der kortlagt og oprenset mere end 10.000 forurenede grunde landet over. På baggrund af en undersøgelse fra 2012 vurderes det at tage 50 år at oprense yderligere 4.500 forurenede grunde.

Regeringen har med Landsplanredegørelse 2013, Fingerplan 2013 og justering af planloven skabt nye rammer for planlægning af arealanvendelsen. Derudover har regeringen taget initiativer for at indfri konkrete arealmålsætninger, herunder gennemført eller støttet etablering af ny skov og vådområder samt flere initiativer og handleplaner for at fremme omlægningen af landbrug til økologi.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater på arealområdet er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

1.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Landsplanredegørelse 2013 (18. december 2013)	Landsplanredegørelse 2013 er regeringens politiske udmelding om den fysiske og funktionelle udvikling i landet. Den peger på behovet for at bruge den begrænsede plads mere effektivt, så der er plads til natur og uspolerede landskaber. Den giver også retning for udvikling af bæredygtige byer, og viser hvordan man kan bruge planlægningen til at udnytte ressourcerne bedre.
Fingerplan 2013 (30. august 2013)	Fingerplanen fastlægger de overordnede principper for planlægningen i hovedstadsområdet. Målet med Fingerplan 2013 er at skabe et sammenhængende net af større friluftsområder og grønne stier i hovedstadsområdet, et alsidigt udbud af bosætningsmuligheder og at bidrage til at sikre erhvervslivet gode udviklingsmuligheder.
Planlovsændring (Nye muligheder i landdistrikterne m.v.) (4. april 2013)	Planlovsændringen indførte en landdistriktsbestemmelse, som giver en række nye muligheder for vækst og udvikling i vanskeligt stillede landdistrikter. Desuden ophævede loven de muligheder, der med den tidligere regerings "Danmark i balance" blev indført for planlægning af store udvalgswarebutikker. Loven lempede også reglerne for opsætning af antenner til mobilkommunikation på eksisterende master, der anvendes til offentlig mobilkommunikation, samt på siloer og høje skorstene. Endelig ophævede loven virkningen af lokalplanbestemmelser om tilslutningspligt til fællesantenneanlæg
Skovrejsning (2010-2013)	Der er i perioden 2010-2013 årligt rejst ca. 1380 ha ny statslig og privat skov. Nye bynære statsskove etableres i samarbejde med kommuner og vandværker. Det samlede skovareal udgør nu ca. 14 % af landets samlede areal.
Indsats for fremme af økologi Grøn Vækst – Fremme af markedsbaseret økologi (Juni, 2009) Grøn Vækst 2.0 (April, 2010) ØkologiVision (Februar, 2011) Økologisk Handlingsplan 2020 (Juni, 2012) Økologiplan Danmark 2015	<p>De siddende regeringer har i de senere år alle haft et mål om en fordobling af det økologiske areal fra 2007 til 2020. Derfor er der kommet en række initiativer og handlingsplaner, som skal fremme økologien.</p> <p>Siden 2009 er det samlede økologiske areal steget fra 170.346 ha til 181.717 ha i 2013. Detailomsætningen af økologiske fødevarer er i samme periode steget fra 4,9 mia. kr. til 5,8 mia. kr. og eksporten af økologiske varer er øget fra 0,7 mia. kr. til 1,5 mia. kr.</p> <p>I januar 2015 præsenterede regeringen Økologiplan Danmark 2015. Med ca. 400 mio. kr. afsat i 2015 og 67 konkrete tiltag skal planen bidrage til at nå regeringens mål om at fordoble det økologiske areal i 2020.</p>
Etablering af vådområder (2010-2013)	Der er i perioden 2010-2013 etableret skønsmæssigt 2.700 ha nye vådområder. Opgørelsen omfatter alle typer vådområder, som Miljøministeriet har registreret realiseret i perioden herunder skøn over omfanget af private projekter uden offentlig finansiering. I samme periode har kommunerne fået tilsagn fra Miljøministeriet om etablering af yderligere ca. 3.500 ha

vådområder. Miljøministeriet og kommunerne samarbejder om etablering af op til 10.000 ha vådområder i perioden 2010-2015. Det endelige ha-tal er afhængigt af, hvor effektivt de etablerede vådområder reducerer kvælstofudledningen. Derudover har Miljøministeriet forberedt etablering af yderligere 1.700 ha statslige vådområder.

**Udbygning af vindkraft
(marts 2012 og juli 2014)**

Energiaftalen inklusiv efterfølgende justering som følge af Vækstaftalen juli 2014 (Aftale om tilbagerulning af forsyningsikkerhedsafgiften mv.) indebærer, at der frem mod 2022 skal bygges to nye store havmølleparker på hhv. 600 MW og 400 MW. Frem mod 2020 skal der bygges nye kystmølleparker på i alt 350 MW samt forsøgsmøller på i alt 50 MW. Der er tale om mere end en fordobling af den eksisterende kapacitet på havet i Danmark.

Yderligere forventes der frem mod 2020 at blive opført nye landmøller med en samlet kapacitet på 1.800 MW. I samme periode forventes nedtaget kapacitet på 1.300 MW.

**Regionernes
jordforurenings-indsats
oa.
(2014)**

Jordforureningsloven er blevet ændret per 1.1.2014, således at den offentlige indsats systematisk skal tage hensyn til overfladevand og natur på lige fod med grundvand og menneskers sundhed. Af lovændringen følger, at regionerne i perioden 2014 – 2018 skal foretage en opsporing af de forureningskilder, der truer overfladevand eller internationale naturområder, således at der opnås et overblik over, hvor det er nødvendigt med en indsats, samt hvad en sådan indsats vil koste.

Miljøstyrelsen har til dette brug udarbejdet en bekendtgørelse om indsatsområderne, og er ved at lægge sidste hånd på et screeningsværktøj til at identificere de grunde, der kan udgøre en risiko over for overfladevand og natur. Værktøjet følges op af en vejledning.

**Økologiske iværksættere
2014-2016
(Juni 2013)**

Der er afsat i alt 15 mio. kr. i 2014-2016 til at videreføre Økologisk Fødevarerådgivning, der ifølge Vækstteam for fødevarer med succes har formået at skabe mange nye økologiske produkter for få projektbaserede midler.

**Ni projekter om
bæredygtige byer
(fuldført i 2012 og 2013)**

Miljøministeriet har i samarbejde med en række aktører gennemført ni projekter om bæredygtige byer. Projekterne har alle haft til formål at fremme kommunernes planlægning for bæredygtige byer, som giver gode rammer for hverdagslivet og gode rammer for erhvervslivets udvikling. De ni projekter er 1) Forstædernes Tænketank, 2) Byliv der betaler sig, 3) Bæredygtige bebyggelser, 4) Bæredygtige lokalplaner 5) Planlægning for fremtidens erhverv, 6) Bedre grønne oplevelser, 7) Bevægelse i alle planer, 8) Regnvand i haver og parker og 9) Hvad vil provinsbyerne?

2. Luft

2.1 Udfordringer og målsætninger

Luft er en livsbetingelse ikke kun for os, men for alt liv på jorden. Dårlig luftkvalitet kan forringe menneskers livskvalitet, påvirke naturen og give økonomiske tab. Udledning af en række stoffer til luften fra køretøjer, skibe, industrier, energiproduktion, brændeovne, mm. forårsager luftforurening. Både herhjemme og internationalt er der stor fokus på luftforurenings negative påvirkning af sundhed og miljø.

Der er gjort en betydelig indsats i Danmark og EU for at sikre ren luft, og luften er generelt blevet markant renere. Men stigende trafik og en stigende andel af dieselkøretøjer betyder, at der især i større byer stadig er udfordringer. Luftforurening er årsag til ca. 1500 for tidlige dødsfald i Hovedstadsregionen og ca. 3200 på landsplan.

Luftforurening er grænseoverskridende, således at en stor del af forureningen i Danmark stammer fra kilder i vores nabolande og skibsfarten. Partikelforurening har en særlig stor helbredspåvirkning og derfor særlig skærpet fokus. Så selvom der er sket betydelige fremskridt, er det væsentligt at fortsætte indsatsen for at sikre renere luft.

Internationalt forventes storbyerne forsat at vokse stærkt –ikke mindst i vækstøkonomierne. I den sammenhæng vurderer OECD, at den primære dødsårsag i verdens storbyer i 2050 vil være luftforurening, hvis reguleringen ikke skærpes. Grænseværdier, retningslinjer og målsætninger for luftkvalitet samt produktkrav fastlægges primært i EU og i internationale fora.

Det er regeringens målsætning på luftområdet, at vi skal leve op til internationale aftaler og mål.

2.2 Status

En række initiativer har bevirket, at luftforureningen i form af kvælstofoxider ozondannende gasser, svovldioxid og tungmetaller er faldet kraftigt i Danmark over de sidste 10 år. Danmark overholder sine reduktionsforpligtelser overfor FN og EU. Danmark overholder EU's luftkvalitetskrav, bortset fra grænseværdien for NO₂ i København. Med pakken "ren luft til danskerne" fra juni 2014, vil regeringen give danskerne mere ren luft med den største enkeltstående investering nogensinde i at bekæmpe luftforurening. Et af initiativerne i Luftpakken er påmontering af SCR katalysatorsystemer på 300 ældre busser i København, hvilket skal bidrage til overholdelse af EU's grænseværdi for NO₂ i København.

Brændeovne er i dag den største danske kilde til partikeludledninger, og sammen med dieselpartikler udgør de en betydelig kilde til sundhedsfarlige forureningsstoffer. WHO har klassificeret partikler og særligt dieselpartikler som kræftfremkaldende. Med luftpakken, kampagner og international regulering forventes en betydelig reduktion i forureningen med partikler. En reduktion af partikler reducerer samtidigt også udledningen af sorte sodpartikler (Black Carbon), som bidrager til afsmeltningen af isen i bl.a. Arktis, ved at de sorte partikler absorberer mere varme fra solen når de lægger sig på isen.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater på luftområdet er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

2.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Ren luft til danskerne (Maj 2014)	Regeringen vil fremme renere luft i Danmark, og satser dér hvor effekten af tiltag er størst. Eftermontering af SCR rensesystemer på 300 ældre busser i København skal sikre overholdelse af EU's grænseværdi for NO ₂ . Partikelforureningen i Danmark skal reduceres ved målrettet fokus på brændeovne og skibe. Regeringen har således afsat 149 mio. kr. over 3 år til at sikre ren luft til danskerne.
NOx afgift (januar 2010 og juli 2012)	Der blev indført en NO _x -afgift på 5 kr./kg NO _x pr. 1. januar 2010. Afgiften indekseres med 1,8 pct. årligt. Afgiften belaster som udgangspunkt kun udledninger fra stationære anlæg, som også omfatter visse platforme på havet. Afgiften har bidraget til et markant fald i udledning af NO _x på ca. 11,2 mio. kg fra 2009 til 2011. Afgiften blev forhøjet til 25 kr./kg NO _x pr. 1. juli 2012. Den forhøjede afgift forventes at føre til en yderligere reduktion af udledningen af NO _x .
Svovl i marine brændsler (2012)	Under dansk EU formandskab blev direktiv om svovlindhold af marine brændsler vedtaget. Direktivet indfører internationale krav i EU-lovgivning og sikrer bl.a. en mere effektiv håndhævelse af de internationale regler. Reglerne vil føre til at udledningerne af svovl og partikler fra skibsfarten i Østersøen og Nordsøen reduceres med henholdsvis 90 % og 30 %. Regeringen arbejder sammen med erhvervet på at sikre international håndhævelse af svovlkravet, så miljøfordeling sikres, og der undgås konkurrenceforvriddning. Styrket kontrol af skibe i danske havne, kontrolovervågning fra luften samt internationalt samarbejde skal sikre, at overtrædelse af reglerne retsforfølges.
Fyr fornuftigt – kampagne (2011-)	Miljøministeriet lancerede i 2011 en ny kampagne med sloganet 'rygestop guide for brændeovne'. Målet med kampagnen er at få brændeovneejere til at følge 4 gode råd om korrekt fyring. Følges rådene vil det få stor betydning for reduktion af partikeludslippet fra brændeovne. Kampagnen har været gentaget hvert år siden 2011 når fyringssæsonen starter for at fremme korrekt fyring. Kampagnen vurderes at være et billigt tiltag til at reducere partikelforureningen.
Revideret brændeovnsbekendtgørelse	Brændeovnsbekendtgørelsen fra 2007 er blevet revideret og trådte i kraft i januar 2015. Miljøkravene til nye brændeovne – og brændeovne, der sælges eller overdrages – er skærpet, og som noget nyt er der indført minimumskrav til skorstenshøjde for nye skorstene. Grænseværdierne for partikler kommer også til at gælde for halmfyr med ikrafttrædelse i 2018. Brændeovnsbekendtgørelsen vil blive fulgt af en vejledningsindsats.
Fælles EU-grænseværdier	Efter dansk pres har EU-landene under Eco-design direktivet

<p>for brændeovne (2014)</p>	<p>besluttet, at der fra 2022 skal gælde miljøkrav til brændeovne og brændekedler i alle EU-landene, svarende til de krav der gælder i den nye brændeovnsbekendtgørelse. Meget få lande i EU har i dag lovkrav til nye brændeovne og -kedler, så de nye EU-krav vil markant reducere partikelemissionerne i EU i takt med at ældre fyringsanlæg udskiftes til nye anlæg.</p>
<p>Konventionen for grænseoverskridende luftforurening (2009-2012)</p>	<p>Tre protokoller under konventionen for grænseoverskridende luftforurening (LRTAP-konventionen) er siden 2009 blevet revideret og opdateret. POP-protokollen, har til formål at reducere persistente organiske stoffer (fx tjærestoffer og dioxin). Tungmetal-protokollen, der omhandler reduktion af tungmetaller er blevet opdateret, således at flere lande har mulighed for at tilslutte sig. Gøteborg-protokollen, der omhandler reduktion af NO_x, SO₂, NMVOC og ammoniak, er blevet udvidet med nye reduktionsmål for 2020 samt tilføjet reduktion af fine partikler (PM_{2.5}).</p>
<p>International regulering af NO_x for skibsfarten (April, 2014)</p>	<p>Verdens søfartsnationer er nået til enighed om at reducere luftforurening fra skibstrafikken. IMO har således besluttet, at give mulighed for at udpege særlige kontrolområder, hvor der stilles skærpede NO_x krav til nye skibe. USA og Canada har allerede besluttet at etablere sådanne NO_x emissionskontrolområder (NECA) langs både øst- og vestkysterne af Nordamerika. Regeringen arbejder aktivt for etableringen af tilsvarende NECA i både Nordsøen og Østersøen.</p>
<p>Togfonden (Januar, 2014)</p>	<p>Med aftalen <i>En moderne Jernbane – udmøntning af Togfonden DK</i> afsættes 28,5 milliarder kroner til et løft af de danske jernbaner.</p> <p>Aftalen indebærer, at Timemodellen gennemføres, og at størstedelen af jernbanen i Danmark elektrificeres. Det betyder, at man fremover kan køre i moderne, klima- og miljøvenlige el-tog på en time mellem Esbjerg-Odense, Aalborg-Aarhus, Aarhus-Odense og Odense-København.</p>
<p>Trængselskommission (September, 2013)</p>	<p>Trængselskommissionen blev nedsat for bl.a. at analysere udfordringerne for hovedstadens transportsystem og udarbejde forslag til en samlet strategi til reduktion af trængsel og luftforurening samt modernisering af infrastrukturen i Hovedstaden. Kommissionens hovedrapport fra september 2013 præsenterer en strategi for reduktion af trængsel og luftforurening samt modernisering af infrastrukturen i hovedstadsområdet.</p>
<p>BAT for store fyringsanlæg og partnerskab (2011)</p>	<p>EU direktivet om industrielle emissioners skærpede grænseværdier for luftudledninger fra store fyringsanlæg er indarbejdet i dansk lovgivning.</p> <p>Nye BAT (bedst tilgængelige teknikker) konklusioner for store fyringsanlæg med yderligere skærpede grænseværdier forventes offentliggjort primo 2015. For at kvalificere Danmarks bidrag til forhandlingerne, er der indgået et innovationspartnerskab med danske virksomheder.</p>

**Dansk regulering af
fyringsanlæg
(Januar, 2013)**

Grænseværdierne for kvælstofoxider for motorer og visse turbiner skærpes med revideret gasmotorbekendtgørelse.

Med ny bekendtgørelse om fyringsanlæg på platforme på havet bliver udledningen af nitrogenoxider fra disse anlæg reguleret, og det vil ske via miljøgodkendelser.

**Rette fejl i euro 6 normen
for dieslbiler
(2014)**

Euronormerne fastsætter grænseværdier for bilers udledning af skadelige stoffer, fx kulbrinter, kvælstofoxider og partikler, og har været centrale instrumenter til at reducere køretøjernes forurening. Særligt er det lykkedes at reducere partikelforureningen markant. Euro 6 krav til dieslbiler har dog vist sig langt fra at kunne overholde de forventede testkrav. Danmark arbejder derfor aktivt for at sikre, at nye testkrav (Euro 6B) vil skabe konsistens imellem test og virkelighed, så køretøjernes NOx emissioner reduceres markant.

3. Vand

3.1 Udfordringer og målsætninger

Danske søer, vandløb og kystvande er påvirket af tilførslen af næringsstoffer fra byer, industri og landbrug, organiske stoffer og miljøfremmede stoffer til vandmiljøet, samt nedfald/tilførsel via luften. Desuden har fysiske forhold som udretning, uddybning og vedligeholdelse af vandløb og fysiske spærringer samt dræning, som mange steder er gennemført for at sikre mulighed for opdyrkning af jorden, en effekt på den biologiske mangfoldighed.

Grundvandet påvirkes af landbrugets kvælstofgødning og miljøfremmede stoffer fra både landbrug, byer og industri. Der kan desuden være regionale udfordringer i at sikre, at indvinding af grundvand til vandforsyning af husholdninger, industri og landbrug ikke medfører en kritisk påvirkning af vandtilførslen til vandløb og vådområder.

Vedtagelsen af Vandrammedirektivet fra 2000 har som hovedmål, at vandløb, søer, kystvande og grundvand som udgangspunkt skal opnå mindst "god tilstand" ved udgangen af 2015, men medlemslande kan i særlige tilfælde udskyde fristen. Også nitratdirektivet har et mål om rent overfladevand og grundvand ved at nedbringe vandforurening forårsaget af nitrat, der stammer fra landbruget, samt forebygge yderligere forurening af denne art. Regeringen har desuden fastlagt et mål om, at belastningen af sprøjtemidler skal være reduceret med 40 % i 2015 i forhold til 2011.

3.2 Status

En række danske søer og kystvande er fortsat stærkt påvirket af næringsstoffer, men de seneste år er der set en forbedring i miljøtilstanden. I mange vandløb er miljøtilstanden forbedret, som følge af bl.a. reduceret udledning af spildevand, men der er fortsat mange vandløb, der ikke har opnået god miljøtilstand som følge af forringede fysiske og kemiske forhold og forringet vandkvalitet. Der er påvist miljøfarlige stoffer i vandløb, hvoraf enkelte stoffer findes i niveauer tæt på eller over vandkvalitetskravet.

Næsten alt drikkevand i Danmark bliver indvundet fra grundvandet, og det er en særlig dansk miljøpolitisk prioritet at opretholde en tilfredsstillende grundvandskvalitet. Forureninger af grundvandet med nitrat, eller miljøfremmede stoffer kan være medvirkende til, at vandværkerne lukker borer og må finde andre steder at indvinde rent grundvand.

Der ses i dag en formindsket påvirkning af vores yngre grundvand, herunder et fald i nitratindholdet, men der findes dog stadig nitrat og miljøfremmede stoffer såsom sprøjtemidler i grundvandet, hyppigst i højtliggende grundvandsmagasiner.

Fund af rester af sprøjtemidler i grundvandet skyldes i langt de fleste tilfælde stoffer, som i dag er forbudte eller regulerede, dvs. tidligere tiders synder.

En analyse af fundene i grundvandet indikerer, at nedsivning af rester fra sprøjtemidler fra overfladen er faldende.

Opfyldelsen af vandrammedirektivet udmøntes i mål og virkemidler i vandplanerne. De første vandplaner (2009-2015) er vedtaget i 2014, og vandområdeplaner for perioden 2015-2021 forventes vedtaget med udgangen af 2015. Regeringen har desuden vedtaget en sprøjtemiddelstrategi med mål og indsatser for reduktion i belastningen fra sprøjtemidler og en handlingsplan for beskyttelse af drikkevandet. Regeringen har vedtaget nitrathandlingsplan for opfyldelse af nitratdirektivets mål om rent vand. Der er endvidere gennemført en række konkrete indsatser såsom vådområder, vandløbsrestaurering og etablering af beskyttelsesområder omkring vandboringer for at forbedre vandmiljøet og beskytte grundvandet.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater på vandområdet er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

3.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Vandplaner 1. planperiode (2014)	Vandplaner for første vandplanperiode (2009-2015) er vedtaget i 2014 med indsatser, der sigter på at miljømålene for vandløb, søer, kystvande og grundvand nås. Vandplanerne indeholder indsatser frem mod udgangen af 2015 for blandt andet vandløbsrestaurering, spildevandsrensning, sørestaurering, reduktion af kvælstof- og fosfortilførslen til vandmiljøet, sikring af grundvand og forebyggelse af forurening fra miljøfarlige stoffer.
Vandområdeplaner 2. planperiode (2014)	Vandområdeplaner for 2. planperiode (2015-2021) er sendt i 6 måneders offentlig høring den 22. december 2014. Planerne forventes endeligt vedtaget senest 22. december 2015. Desuden er en opdateret basisanalyse offentliggjort den 18. februar 2014.
Nedsættelse af Vandråd (2014)	For at sikre større lokal inddragelse af interessenter i arbejdet med vandområdeplanerne, blev der i foråret 2014 oprettet 23 vandråd. Kommunerne har med bistand fra disse lokale vandråd udarbejdet forslag til foranstaltninger til forbedring af de fysiske forhold i vandløb i vandområdeplanerne for anden planperiode.
Oprettelse af Vandløbsforum (2012)	Der blev i 2012 oprettet et vandløbsforum. Vandløbsforummets deltagere er en bred kreds af interessenter på vandløbsområdet, og deres opgave har været at forbedre det faglige grundlag for den politiske stillingtagen til vandløbsindsatsen i den næste planperiode. Der har i alt været nedsat 5 arbejdsgrupper, hvoraf de 4 der vedrører vandområdeplaner, har afsluttet deres arbejde i 2014.
Vækstplan for Fødevarer (2014)	Aftale om Vækstplan for Fødevarer skal sikre en bæredygtig udvikling i det danske råvaregrundlag samt styrke landbrugets og fødevarerektorens konkurrenceevne. I aftalen indgår flere initiativer på vandområdet: Randzonenloven fra 2012 er ændret med virkning fra august 2014, således at det lovpligtige randzoneareal er reduceret fra omkring 50.000 til ca. 25.000 hektar. Herudover er efterafgrødekravet ændret, så kravet om 140.000 ha målrettede efterafgrøder fra 2015 er bortfaldet, mens det generelle efterafgrødekrav er øget med ca. 60.000 ha.

Miljøteknologisk Udviklings- og Demonstrationsprogram (MUDP) på vand, 100 mio. kr. (2012-2013)	<p>Regeringen har ydet tilskud til udviklings- og demonstrationsprojekter inden for vandsektoren, herunder til klimatilpasning. Projekterne har til formål at forstærke den danske styrkeposition inden for vandteknologi og bidrage til øget eksport.</p>
Natur og landbrugs- kommissionen (April, 2013)	<p>Natur- og Landbrugskommissionen har afleveret 44 anbefalinger til regeringen om, hvordan der kan skabes udvikling og vækst i landbrugserhvervet og samtidig gives et markant løft til naturen, miljøet og klimainsatsen. Som opfølgning har regeringen iværksat en række faglige udredninger, der kan udgøre grundlaget for konkrete initiativer. Eksempelvis arbejdes der aktivt med udvikling af en ny målrettet og differentieret miljøregulering af landbruget, der samlet skal give erhvervsøkonomiske gevinster, være baseret på et solidt fagligt grundlag og fastholde et højt niveau for miljøbeskyttelse.</p>
Strategi for bæredygtig udvikling af akvakultursektoren i Danmark 2014-2020 (2014)	<p>I overensstemmelse med den fælles fiskeripolitik har regeringen udarbejdet en national akvakulturstrategi, der har som mål at forøge produktionen af fisk og skaldyr inden for de miljømæssige rammer (habitatdirektivet, fuglebeskyttelsesdirektivet, vandrammedirektivet og havstrategidirektivet). Samtidig skal strategien sigte mod, at opdrætsanlæggene skal være grønnere og bruge bedre teknologi, herunder øge den økologiske produktion af fisk og skaldyr. Strategien har desuden som mål at øge eksporten af akvakulturprodukter, foder og teknologi til akvakultursektoren.</p>
Statslige og kommunale vådområder (2010-2015)	<p>Staten og kommunerne har siden 2010 arbejdet på etablering af nye vådområder, der skal bidrage til en forbedring af vandmiljøet ved at reducere kvælstofudledningen med 1.200 tons pr. år. Indsatsen medvirker til opfyldelse af EU's vandrammedirektiv.</p>
Vandløbsrestaurering. Snæbelprojekt (Afsluttet 2013 og ny tilskudsordning i 2012)	<p>Snæbelprojekt afsluttet i 2012 i Sønderjylland har ved restaurering af vandløb genoprettet levesteder for snæblen. Som led i implementeringen af vandrammedirektivet er der endvidere i 2012 igangsat en landsdækkende tilskudsordning til kommunerne vedr. vandløbsrestaurering med henblik på at opnå god miljøtilstand i målsatte vandløb ved at fjerne spærringer, åbne rørlagte vandløb og restaurere vandløb.</p>
Sprøjt middelstrategi 2013-2015 (Februar, 2013)	<p>Sprøjt middelstrategi 2013-2015 bidrager til mindre belastning af vand, natur og sundhed og medvirker bl.a. til forbedret vandmiljø og beskyttelse af grundvandet. En ny pesticidafgift er det vigtigste initiativ til at nå målet om 40 % mindre belastning fra sprøjt midler i 2015 (ift. 2011).</p>
Nitrathandlingsplan 2008-2015	<p>Regeringen har udsendt den danske Nitrathandlingsplan for 2008-2015. Nitrathandlingsplanen indeholder en samlet oversigt over tiltag, som implementerer nitratudirektivet i Danmark i 2008-2015. Formålet med nitratudindsatsen er at opnå et renere vandmiljø i overfladevand og grundvand, så det lever op til direktivets krav.</p>

**Drikkevandshandlingsplan
(2010-2012)**

Drikkevandshandlingsplan 2010-2012 har sat ramme og retning for igangsætning og gennemførelse af en række initiativer indenfor 7 indsatsområder: Grundvandsbeskyttelse, gennemtænkt vandplanlægning, mere sikker vandforsyning, systematisk kommunalt tilsyn, mere borgerinddragelse, udvikling af vandteknologier og offensiv regulering. De fleste initiativer i planen er gennemført eller i gang med at blive gennemført.

**Evaluerings af
vandsektorloven
(2013)**

Regeringen har på baggrund af forligsaftalen bag vandsektorloven gennemført en evaluering af aftalens/lovens virkninger. På baggrund af evalueringen har regeringen med Vækstplan – Danmark helt ud af krisen (2014) fremsat måltal for effektivisering af vandsektoren for i alt 1,3 mia. kr. frem mod 2020. Forligskredsen bag vandsektorloven skal drøfte opfølgning på evalueringen samt konkret model for effektiviseringen.

**Boringsnære
beskyttelsesområder
(2012-2013)**

Regeringen og Enhedslisten har i 2012-13 på finansloven etableret en tilskudsordning på i alt 40 mio. kr. til finansiering af kommunernes arbejde med boringsnære beskyttelsesområder inkl. et rejsehold, som har rådgivet kommuner og andre om beskyttelse af grund- og drikkevand.

4. Hav

4.1 Udfordringer og målsætninger

Mange samfundsmæssigt vigtige menneskelige aktiviteter påvirker havmiljøet. Næringsstoffer fra en intensiv fødevarereproduktion, opgravede bundmaterialer fra havneanlæg og spildevand fra husholdninger og industri ender i havet sammen med atmosfærisk nedfald fra omgivende lande. Fiskeri, transport, energianlæg og råstofindvinding er vigtige erhverv, der hver især påvirker havets naturtyper, dyr og planter.

Havet er en vigtig ressource for Danmark. Udvikling af en god marin miljøtilstand skal forbedre havområdernes natur og miljø og samtidig skabe grundlag for en bæredygtig udnyttelse i de erhverv, der bruger og påvirker de danske havområder. I fremtiden forventes et øget pres på udnyttelsen af havets ressourcer og arealer til blandt andet energiproduktion, råstofindvinding, skibstransport og fiskeri.

Den fælles EU-fiskeripolitik skal sikre at fiske- og skaldyrsbestande forvaltes på maksimalt bæredygtigt niveau (MSY) i 2015, hvor dette er muligt, og senest i 2020.

Kystvandene skal i henhold til EU's vandrammedirektiv opnå en god økologisk og kemisk tilstand i udgangspunktet i 2015, men medlemslandene kan i særlige tilfælde udskyde fristen. Det er endvidere et mål i henhold til EU's havstrategidirektiv, at åbent hav skal have en god miljøtilstand senest i 2020.

4.2 Status

Tilførslen af næringsstoffer til havmiljøet er faldet markant siden 1990. En vigtig årsag er, at tilførsel af næringsstoffer til fjorde og kystvande fra spildevand og landbrug er reduceret. Samtidig er det atmosfæriske nedfald og tilførsel af næringsstoffer fra andre lande via Østersøen reduceret. Havmiljøet er dog fortsat påvirket af for høje tilførsler af næringsstoffer, iltsvind og afledte effekter på dyr og planter, ligesom havbunden fx påvirkes via brug af bundsløbende redskaber ved fiskeri. Råstofindvinding og klappning af havnesediment kan lokalt give en negativ påvirkning af havmiljøet.

Hovedparten af de kommercielt vigtige fiskebestande udnyttes bæredygtigt i de danske farvande. Der er dog enkelte bestande, der endnu ikke er på et sikkert bæredygtigt niveau, bl.a. torsk i Nordsøen og Kattegat. Bestanden af spættet sæl er i kraftig fremgang ligesom antallet af gråsæler er stigende, især i Østersøen. Af de tre bestande af marsvin i danske farvande, er bestanden i Østersøen fortsat lille og sårbar.

For miljøfarlige stoffer er der set en klar forbedring for tributyltin (TBT) og oliestoffer, mens der stadig er problemer med andre miljøfarlige stoffer nogle steder, bl.a. kviksølv.

Vandrammedirektivets krav til kystvande opfyldes gennem mål og indsatser i vandplanerne, beskrevet i kapitel 3. Regeringen har i 2012 derudover vedtaget en havstrategi, der sætter mål for god miljøtilstand i de danske havområder og bidrager til at opfylde målet i EU's havstrategidirektiv.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater på havområdet er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

4.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Bæredygtigt fiskeri (November 2014)	Der er med den politiske aftale om EU's Hav- og Fiskerifond indgået en aftale om bæredygtigt fiskeri til 1,3 mia. kr. Med vedtagelsen af den nye fælles fiskeripolitik i december 2013 blev der skabt et endnu stærkere fundament for et mere bæredygtigt fiskeri og bedre ressourceudnyttelse i fremtiden. Samtidigt er der skabt en klar kobling mellem Unionens miljølovgivning om forvaltning af havmiljøet og den fælles fiskeripolitik. EU's Hav- og Fiskerifond skal være med til at understøtte visionerne i den fælles fiskeripolitik, og pengene går bl.a. til at udvikle og støtte investeringer i selektive fiskeriredskaber og udstyr, der begrænser miljøpåvirkning f.eks. på havbunden, og til at støtte akvakultur, produktforædling og afsætning. Indsatserne skal derudover være med til at hjælpe fiskerne med at håndtere indførelsen af EU's udsmidsforbud, som betyder, at fiskerne nu skal tage alle deres fangster med i land. Endelig bidrager Hav- og Fiskerifonden til vandløbsrestaurering i overensstemmelse med vandrammedirektivet.
Danmarks Havstrategi, (Oktober 2012)	Som led i gennemførelsen af EU's havstrategidirektiv blev den første danske havstrategi offentliggjort i efteråret 2012. I Danmarks Havstrategi er der opstillet en række miljømål inden for 11 parametre, der skal sikre, at der opnås god miljøtilstand i de danske havområder. Desuden er der udarbejdet et havovervågningsprogram, der trådte i kraft i 2014 og der skal udarbejdes et indsatsprogram. Indsatsprogrammet skal træde i kraft i 2016, og skal sikre, at de opstillede mål nås.
Tiltrædelse af ballastvand-konventionen (September 2012)	Ballastvandkonventionens formål er at mindske og ultimativt stoppe indførelsen af invasive arter i havet fra skibes ballastvand. Konventionen er endnu ikke trådt i kraft, da det kræver, at flere lande tiltræder konventionen. Danmark har tiltrådt konventionen i 2012 og ønsker, at konventionen skal træde i kraft hurtigst muligt. Det forventes tidligst at ske i 2016.
Partnerskab om ballastvand (2010)	I 2010 blev der etableret et Partnerskab om ballastvand mellem Naturstyrelsen, Søfartsstyrelsen og Danmarks Rederiforening med sidstnævnte som sekretariat. Der er ca. 100 medlemmer tilknyttet, som både er enkeltpersoner og virksomheder. Partnerskabet afholder en række møder og workshops, om forskellige emner, der vedrører ballastvandkonventionen.
Natura 2000 planer (8.dec 2011)	Natura 2000 planerne beskytter bl.a. naturtyper og arter i de marine Natura 2000 områder. Disse områder udgør 18 % af det danske havareal. En kortlægning af naturtyper på havbunden i 2010-2013 danner baggrund for beskyttende fiskeriregulering for rev og boblerev. I 2013 er rev i 4 Natura 2000 områder blevet beskyttet af fiskeriregulering. Yderligere 28 Natura 2000 områder,

hvor rev er en del af udpegningsgrundlaget, er beskyttet i forhold til anvendelse bundsløbende redskaber ved eksisterende fiskeriregulering.

Dansk formandskab for vadehavssamarbejdet (2010-2014)	Danmark har i 2010-2014 stået i spidsen for det trilaterale samarbejde med Tyskland og Holland om beskyttelse af Vadehavets økosystem og en bæredygtig lokal udvikling. I februar 2014 har det resulteret i en ny deklaration, der bl.a. indeholder initiativer omkring bæredygtig turisme, trækfugle, bæredygtigt fiskeri og maritim sikkerhed. Efter ansøgning fra Danmark er Vadehavet i 2014 blevet optaget på UNESCOs liste over verdensarv.
Dansk formandskab for HELCOM (2012-2014)	Danmark var formand for HELCOM (Helsinki Kommissionen) i perioden 2012-2014. Formålet med dette samarbejde er at sikre god miljøtilstand i Østersøen. I den forbindelse blev der afholdt miljøministermøde i København i oktober 2013. Mødet resulterede i en erklæring, som bl.a. fastsætter reduktionskrav for udledningen af næringsstoffer til Østersøen. Med erklæringen er det også besluttet at lave en regional handlingsplan for maritimt affald i 2015, som skal sikre en væsentlig reduktion af affaldet. På ministermødet i oktober 2013 godkendte medlemslandene endvidere en plan for genopmåling af skibsruter og havne i Østersøen med hovedvægt på de områder, der er af betydning for sejladsikkerheden.
Plan for forskningsprojekter til beskyttelse af marsvin (September 2012)	I 2012 er der vedtaget en plan for forskningsprojekter for bedre beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande. I forlængelse heraf har Fødevarerministeriet igangsat en indsats til vurdering af effekten af pingere (skræmmelyde) i Storebælt.
Reduceret udledning af olie og kemikalier fra olie- og gas-aktiviteterne i Nordsøen (- 2010)	De danske Offshore-handlingsplaner med målsætninger for perioden 2005-2010 har resulteret i en væsentlig effekt på en række af de forhold, der ellers ville have bidraget til forureningen af Nordsøen. Når man sammenligner med situationen før 2005, er de forhold, hvor man har kunnet se den største effekt af de danske handlingsplaner (og arbejdet i OSPAR i øvrigt), at udledning af de mest skadelige kemikalier for havmiljøet (de såkaldte sorte kemikalier) er stoppet. Herudover er udledning af de røde kemikalier næsten stoppet, svarende til en reduktion på 99,87 % reduktion. De røde kemikalier er en gruppe der giver anledning til bekymring pga. flere miljøskadelige egenskaber og bør derfor udskiftes. For udledning af olie gælder, at mængden er reduceret væsentligt (74 % i forhold til 2005).

5. Klimaforandringer

5.1 Udfordringer og målsætninger

Det globale klima ændrer sig, og ændringerne har været særligt mærkbare i de senere år. Den altoverskyggende klimaudfordring for verdenssamfundet er at reducere udledning af drivhusgasser, så ophobning af gasser i atmosfæren bremses og reduceres. Det kan ske ved at reducere energiforbruget samt ved at reducere forbruget af fossile brændsler og øge anvendelsen af ikke-fossile og vedvarende energikilder både i energiproduktionen og ved transport. Det er også muligt at reducere udledningerne af drivhusgasser fra fødevarerproduktionen og lossepladser.

Det danske klima er under stærk forandring på grund af de globale klimaforandringer. Vejret er blevet vildere med hyppigere og mere markante skybrud samtidig med, at vi har oplevet nogle usædvanlige stormfloder med meget alvorlige oversvømmelser til følge. Arealanvendelsen i udvalgte byområder, naturområder og landbrugsområder skal tilpasses, så de bedre kan håndtere de forventede større og varierende nedbørsmængder, samt vandspejlsstigninger i fremtiden.

Det overordnede klimamål, som er fastlagt i regeringsgrundlaget, er en samlet reduktion af Danmarks drivhusgasemissioner med 40 procent i 2020 ift. niveauet i 1990. Danmark har desuden forpligtet sig over for EU til gradvist at reducere de ikkekvoteomfattede udledninger med 20 procent i 2020 i forhold til 2005.

5.2 Status

Danmarks udledning af drivhusgasser er faldet med 22 % over perioden fra 1990 til den seneste kortlægning i 2013. I de senere år er det især omstillingen af energiforbrug og -produktion, som har resulteret i en lavere udledning af drivhusgasser bl.a. fordi en større andel af energien kommer fra vedvarende energikilder som vindmøller og biomasse, og fordi energien udnyttes mere effektivt end tidligere.

I transportsektoren er det lykkedes med en delvis afkobling mellem trafikvæksten og udledningen af drivhusgasser, og den absolutte udledning er faldet i perioden 2009-2011. Dette skyldes en kombination af den teknologiske udvikling, mere effektive biler på markedet, krav om iblanding af biobrændstoffer og et afgiftssystem der fremmer indkøb af CO₂ effektive biler. Desuden vurderes den finansielle krise også at have påvirket afkoblingen mellem trafikvækst og udledning af drivhusgasser. Imidlertid er transportsektorens andel af de samlede drivhusgasudledninger i Danmark steget, fordi det er lykkedes at gennemføre en stor reduktion i drivhusgasudledningen især i energisektoren. Produktion af el og varme udgør 55 % af Danmarks samlede drivhusgasudledning i 2011, mens transportsektoren udgør 23 % og landbruget 17 %. Landbrugets drivhusgasudledning er fra 1990 til 2011 faldet med 16 %, på trods af at den samlede landbrugsproduktion er øget med 18 %.

Temperaturen er steget 1,5 °C siden 1873, og den årlige nedbør er i samme periode steget med 100 mm, samtidig med, at der har været en stigende tendens i antallet og

intensiteten af kraftige nedbørshændelser. Vandstanden i havene omkring Danmark er steget knap 10 cm i perioden 1970-2012, og havtemperaturen er stigende.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater på klimaområdet er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

5.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lancerings dato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Regeringens Klimaplan (August, 2013)	Regeringen har lanceret en klimaplan med det mål at reducere Danmarks samlede drivhusgasudledninger med 40 pct. i 2020 i forhold til niveauet i 1990, som led i en langsigtet omstilling til et lav-emissionssamfund. Reduktionsmålet gælder samlet set for den kvotebelagte og ikke-kvotebelagte sektor. Med offentliggørelsen af klimaplanen har regeringen indledt en proces, hvor den lægger op til dialog om klimaindsatsen med både erhvervslivet og civilsamfundet. Regeringen arbejder for, at klimahensynet integreres i alle relevante sektorpolitikker. I EU har Danmark været fortalere for et fælles EU reduktionsmål i 2030 på 40 pct. i forhold til 1990. Dette mål blev vedtaget i efteråret 2014.
Klimaloven (Lov om et klimaråd, klimapolitisk redegørelse og fastsættelse af nationale klimamålsætninger) (juni, 2014)	Med klimaloven etableres en overordnet strategisk ramme for Danmarks klimapolitik med henblik på at overgå til et lavemissionssamfund, dvs. et ressourceeffektivt samfund med en energiforsyning baseret på vedvarende energi og markant lavere udledninger af drivhusgasser fra øvrige sektorer, som samtidig understøtter vækst og udvikling. Med klimaloven lovfæstes, at der skal etableres 1) et permanent, uafhængigt og fagligt baseret Klimaråd, 2) at regeringen skal udarbejde en årlig klimapolitisk redegørelse til Folketinget, og 3) at regeringen fremover hvert femte år skal fremsætte nationale klimamålsætninger med et tiårigt perspektiv. Forud for lovens vedtagelse indgik partierne bag loven en aftale om det nationale klimamål i 2020, således at partierne står bag regeringens mål om 40 pct. reduktion af Danmarks drivhusgasudledning i 2020 ift. 1990.
Klimaråd (Januar, 2015)	Med klimaloven oprettes et permanent uafhængigt klimaråd, der skal fremme et sagligt sammenhængende beslutningsgrundlag for Danmarks klimapolitik. Klimarådet nedsættes som et fagligt baseret ekspertorgan, der skal bidrage med uafhængig rådgivning m.v. om omstillingen til et lavemissionssamfund. Klimarådet skal bl.a. vurdere status for klimaindsatsen, analysere mulige omstillingsveje, udarbejde anbefalinger til klimapolitikken og bidrage til den offentlige debat.
Handlingsplan for klimasikring af Danmark (13. december 2012)	Regeringens handlingsplan for klimasikring indeholder 64 initiativer indenfor 5 hovedtemaer, 1) Bedre rammer for klimatilpasning, 2) Nyt vidensgrundlag og mere rådgivning, 3) Styrket samarbejde og koordination, 4) Grøn omstilling og 5) International klimatilpasning
Kommuneaftale 2013 – bl.a. om klimasikring (10. juni 2012)	Regeringen og KL blev med økonomiaftalen for 2013 enige om at gøre en særlig indsats for at klimasikre landets kommuner. Aftalen indebærer bl.a., at kommunerne i samarbejde med

spildevandsselskaberne løfter investeringer i klimasikring på spildevandsområdet med 2,5 mia. kr. Kommunerne skal desuden udarbejde og vedtage kommunale klimatilpasningsplaner, der indeholder en kortlægning af risikoen for oversvømmelser og skaber overblik over og prioriterer indsatsen.

Statslig indsats for klimatilpasning (2012-2013)	Regeringen etablerede i 2012 en 2-årig Task Force, der har bistået kommunerne med håndtering af klimatilpasning. Som en del af taskeforcen blev der etableret et rejsehold, der har vejledt og faciliteret kommunerne i forhold til udarbejdelse af kommunale klimatilpasningsplaner
Øgede muligheder for takstfinansiering til investeringer i klimasikring, (januar 2013)	Loven indeholder nye betalingsregler, der gør det muligt for spildevandsselskaber at gennemføre investeringer i klimasikring på visse betingelser i forbindelse med veje, vandløb og rekreative arealer til opsamling og transport af regnvand. Ændringen forventes at føre til øget forebyggelse af oversvømmelser som følge af klimaforandringer.
Planlovsændring, (18. juni 2012)	Med ændringen har kommunerne fået mulighed for at implementere lokale klimatiltag gennem udarbejdelsen af lokalplaner, der er begrundet i klimatilpasning
Udtagning af lavbundsjord (August 2014)	Regeringen har afsat 165 mio. kr. (inkl. EU-midler) til udtagning af kulstofrige (organogene) lavbundsjord til klima-, miljø- og naturformål i 2014-2017. Midlerne skal medvirke til at genskabe eller forbedre naturområder og reducere landbrugets udledning af drivhusgasser. Desuden vil udtagningen kunne medføre synergieffekter i form af nedsat N- og P-udledning til vandløb, søer og fjorde, samt øget biodiversitet.
Grøn omstilling – klimatiltag 2015-17 (November, 2014)	Med vedtagelsen af "Grøn Omstilling" i Finanslov15 skal der udmøntes i alt 300 mio. kr. til klimatiltag i perioden 2015-2017. Klima-, Energi- og Bygningsministeriet koordinerer og indsamler forslag til udnyttelse af midlerne. I februar 2015 blev regeringen sammen med SF og Enhedslisten enige om fordelingen af den resterende klimapulje på 151,9 mio. kr. Midlerne anvendes til tiltag inden for naturgenopretning, landbrug, transport, byggeri og en indsats til reduktion af F-gasser. Det drejer sig bl.a. om natur- og klimagenopretning i Store Åmose, skovrejsning, klimatjek af husdyrbrug, forsuring af husdyrgødning samt tilskud til elbusser. Med den samlede klimapakke fra finansloven reducerer Danmark op mod 500.000 ton CO ₂ -ækv. af sin drivhusgasudledning i 2020.
Nyt videns grundlag om klimatilpasning på klimatilpasning.dk	Miljøministeriet stiller i samarbejde med en række andre ministerier løbende data, interaktive værktøjer og gode eksempler om klimatilpasning til rådighed på den tværministerielle portal, www.klimatilpasning.dk
Anbefalinger om offentlige indkøb af køretøjer (2010 og 2011)	Trafikstyrelsen udgav i 2010 et sæt anbefalinger om offentlige indkøb af energieffektive og miljøvenlige person- og varebiler, som kan gøre bilparken grønnere og billigere (senest opdateret i 2012). I 2011 udgav Trafikstyrelsen desuden et sæt anbefalinger til indkøb af tunge køretøjer som lastbiler og busser.
Certificeringsordning for grøn transport (2010)	Trafikstyrelsen har udviklet en certificeringsordning, som gør det muligt at blive certificeret som grøn transportvirksomhed og grøn transportkommune.

Forsøgspulje til energieffektive transportløsninger (2010-2013)

Med regeringens aftaler om grøn transportpolitik fra 2009 blev der afsat 200 mio. kr. til en pulje for forsøgs- og demonstrationsprojekter for at kunne afprøve mere energieffektive transportløsninger. Målet er reduktion af CO₂-udledninger fra transportsektoren. Ca. 150 mio. kr. er blevet udmøntet i 2010-2013 til over 50 forsøgs- og demonstrationsprojekter.

Klima i årsregnskaberne (2012)

Regeringen har som en del af handlingsplanen for virksomheders samfundsansvar (2012-15) pålagt de store og børsnoterede virksomheder at redegøre for om virksomheden har politikker for reduktion af klimapåvirkning i årsregnskabet's ledelsesberetning. Såfremt virksomheden har politikker for reduktion af klimapåvirkning, skal virksomheden redegøre for politikken, indsatsen og resultater.

Maritime Klimaforum (December 2013)

Forummet er et strategisk partnerskab, der skal styrke dialogen og fremme indsatsen i forhold til skibsfartens CO₂-nedbringelse samt synliggøre og formidle information herom. Forummet skal bidrage til formidling af information om energieffektive løsninger og teknologier nationalt og internationalt, og skal bidrage til kvalificering af den danske holdning i de internationale forhandlinger om klimaregulering af skibsfarten. Danmarks Rederiforening, Energistyrelsen og Søfartsstyrelsen ønsker i fællesskab at sikre, at Danmark og danske rederier fortsat er i front på klimaområdet, og at reguleringstiltag i så høj grad som muligt kommer til at afspejle fælles interesser om høje ambitioner, mulighed for gennemførelse samt håndhævelsesmuligheder.

6. Natur og biodiversitet

6.1 Udfordringer og målsætninger

Skoven er hjemsted for det største antal af landets truede arter. Mange af skovene dyrkes intensivt med afledte konsekvenser for biodiversiteten. Lysåbne naturtyper, herunder enge, heder og overdrev er truet af især tilgroning, manglende græsning, næringsstofbelastning, unaturlig hydrologi og fragmentering. Disse påvirkninger betyder fortsat tilbagegang for karakteristiske dyr og planter. I søer og kystvande påvirkes dyre- og plantelivet primært af tilførsel af næringsstoffer, mens det i vandløb primært er forringede fysiske forhold og tilførsel af spildevand, der påvirker dyre- og plantelivet.

Nuværende og fremtidige klimaændringer vil medføre yderligere pres på biodiversiteten men vil også fremme nogle arter. Det forventes, at en del dyr og planter vil indvandre især fra syd og sydvest, mens andre arter kommer under tiltagende pres og nogle kan uddø. En del af de indvandrende arter er almindelige generalister, mens nogle af de arter, de fortrænger kan være ganske specialiserede.

Det er en FN og EU målsætning at stoppe tilbagegangen i biodiversiteten senest i 2020.

Det er regeringens mål at bevare en mangfoldig natur og beskytte dyr og planters levesteder i det åbne land og i skovene. Der skal på længere sigt sikres gunstig bevaringsstatus for arterne og naturtyperne omfattet af naturplanerne. Det er regeringens vision, at Danmark i 2050 er et grønnere land med en mere mangfoldig natur, hvor særligt den internationalt beskyttede natur, de større skove, nationalparkerne og de vigtigste levesteder for truede arter – også i havet – er bundet tættere sammen.

6.2 Status

Omkring en fjerdedel af de undersøgte arter i den danske flora og fauna er på den nationale rødliste over truede arter. De fleste naturtyper er rapporteret til EU som værende i ugunstig bevaringsstatus, men for mange af dem er kvaliteten stabiliseret. Der er andre tegn på positiv udvikling, flere skove med mindre intensivt skovbrug, naturgenopretning af vådområder og restaurering af vandløb. Spættet sæl og odder er i fremgang og ulven og gråsæl er under genindvandring. Ligeledes er en række rovfugle genindvandret og bestandene er i fremgang, mens det er gået tilbage for fuglearter, som lever på landbrugsarealer og i mange lysåbne naturtyper, som heder, enge og overdrev. Skovenses sommerfugle er også gået tilbage.

Arealet med beskyttet §3-natur er stabilt, mens naturkvaliteten på arealerne er faldende.

Regeringen har med Naturplan Danmark præsenteret en rigere og mere sammenhængende natur i Danmark. Der er forventningen, at denne plan bl.a. vil bidrage til at opfylde FN og EU målsætningen om at stoppe tilbagegangen i biodiversiteten senest i 2020 og opfylde regeringens mål om at bevare en mangfoldig natur og beskytte dyr og planterens levesteder i det åbne land og i skovene. Den Danske Naturfond bidrager til de samme mål. Endelig har regeringen i 2011 vedtaget Natura 2000 planer, der opstiller mål og konkrete indsatser for forbedringer af naturen i de 252 særligt værdifulde naturområder i landet.

Den eksisterende støtteordning under landdistriktsprogrammet til pleje af græs- og naturarealer er blevet mere målrettet. Midlerne vil fra 2015 primært støtte pleje af arealer indenfor Natura 2000 samt arealer udenfor Natura 2000, som ifølge det nye HNV kort (High Nature Value) er naturmæssigt værdifulde arealer.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater indenfor natur og biodiversitet er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

6.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Naturplan Danmark (Oktober 2014)	<p>Naturplan Danmark er en langsigtet, strategisk og samlet plan for, hvordan Danmark får en rigere og mere sammenhængende natur. Naturplan Danmark indeholder tre indsatsområder:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mere plads og bedre sammenhæng i naturen 2. Styrket indsats for vilde dyr og planter 3. Bedre muligheder for fællesskab gennem naturoplevelser og friluftsliv. <p>Blandt indsatserne er udvikling af et nyt Grønt Danmarkskort, der skal udgøre en strategisk ramme for målretning af eksisterende og nye naturindsatser ved at give et overblik over, hvor vores eksisterende natur findes og hvor potentiel ny natur mest målrettet kan placeres for at skabe bedre og mere sammenhængende naturområder. Med Naturplan Danmark forventes etableret ca. 25.000 hektar ny natur frem mod 2020, og et forbud mod at sprede gødning og bruge sprøjtemidler på ca. 36.000 hektar beskyttet natur. Naturplan Danmark følger op på Natur- og Landbrugskommissionens naturanbefalinger.</p>
Den Danske Naturfond (December 2013)	<p>Regeringen har indgået en aftale med VILLUM FONDEN og Aage V Jensen Naturfond om etablering af Den Danske Naturfond. Fonden skal medvirke til at forbedre naturtilstanden og vandmiljøet i Danmark. Dette skal bl.a. ske ved at styrke naturens mangfoldighed gennem forbedring af levestederne for beskyttelsesværdige dyr og planter. Loven om Den Danske Naturfond blev vedtaget i december 2014.</p>
Natura 2000 planer. 1 planperiode. (December 2011) Handleplaner (2012)	<p>Miljøministeriet offentliggjorde i 2011 246 statslige planer med indsatser til beskyttelse af naturtyper og arter i de danske Natura 2000-områder frem til 2015. I 2012 har Naturstyrelsen og kommunerne udarbejdet opfølgende Natura 2000-handleplaner og indsatsen er i gang. I 2016 skal Naturstyrelsen og kommunerne redegøre for indsatsen.</p>
Natura 2000 planer. 2. planperiode (December 2014)	<p>I december 2014 fremlage Miljøministeriet udkast til nye naturplaner for perioden 2016-21 i offentlig høring. Planerne dækker alle 252 danske Natura 2000-områder inklusiv nye marine områder og indeholder områdemålsætning og forslag til indsatsprogram. Planerne forventes i 2016 at afløse 1. generation naturplaner og viderefører et rullende indsatsprogram i Natura 2000-områderne. Med udgangen af 2013 er offentliggjort i alt 252 basisanalyser, der</p>

	udgør grundlaget for planlægning af Natura 2000 indsatsen i 2. planperiode (2016-2021).
Tilskud til naturpleje i og uden for Natura 2000 områder (2010-)	Staten har etableret statslige tilskudsordninger, der har til formål at fremme naturpleje på private og offentlige arealer, herunder naturpleje i Natura 2000 områderne. Formålet er at sikre de lysåbne arealer og biodiversiteten i disse områder. Omkring 75.000 ha græs- og naturarealer plejes med tilskud fra disse ordninger. Arealet forventes øget til omkring 90.000 ha. frem mod 2020.
Tilskud til forbedring af biodiversitet og Natura 2000 indsatser i private og kommunale skove (2013-)	Staten har afsat 10 mio. kr. pr år i perioden 2013-2015 til en særlig indsats for biodiversitet i de private skove. I samme periode er der endvidere afsat 42 mio. kr. pr år til implementering af Natura 2000-skovplanerne i private og kommunale skove. Tilskudsordningen forventes frem mod 2021 at bidrage til sikring af den eksisterende naturtilstand i op til ca. 9.600 ha Natura 2000 skov. I 2013 blev der gennemført en målrettet opsøgende indsats for at få udbredt kendskabet til Natura-2000 skovordningen, og de afsatte midler til den særlige indsats for biodiversitet i de private skove blev brugt.
Opdateret registrering af § 3 arealer (2011-2013)	Miljøministeriet har ved luftfotoanalyser og feltbesigtigelser opdateret den vejledende registrering af § 3 beskyttede områder i hele landet. Den opdaterede § 3-registrering er, efter at der har været dialog med kommunerne, blevet offentlig tilgængelig i Danmarks Miljøportal ultimo 2014 og udgør et væsentligt forbedret grundlag for kommunernes administration og planlægning.
Forvaltningsplaner for udsatte arter og tilskudsordning "Plant for vildtet" (2011-2014)	Staten har udarbejdet nationale forvaltningsplaner for beskyttelse af de mest udsatte arter, der er beskyttet af habitatdirektivet (bilag IV arter) samt andre arter som hare og agerhøne. Videre er der i samarbejde mellem naturorganisationer, landbrugserhvervet og staten udarbejdet en vejledning om vildtvenlige høstmetoder og Aarhus Universitet forsker i metoder til detektion af dyr på markerne, så man kan reducere antallet af dyr, som skades i forbindelse med høst. Staten yder endvidere tilskud til private, der forbedrer levesteder for visse arter.
Genudsætning af hjemmehørende arter: europæisk bison (2012) og eghjort (2013)	Formålet med genudsætning af arter er at berige den danske biodiversitet. I 2012 blev der indført 7 vilde europæiske bisonokser på Bornholm med henblik på at skabe naturlig dynamik i skovmoser og skovenge. I 2013 og 2014 blev der genudsat eghjorte og eghjortelarver i Dyrehaven ved København med henblik på at skabe en rigere natur i skovene. I 2013 blev der genudsat 112 voksne eghjorte og 180 eghjortelarver og i 2014 blev der genudsat 74 voksne eghjorte.
Invasive arter: indsatsplan mod mårhund (2010) og forvaltningsplan for bekæmpelse af mink (2012)	Målet med indsatsplanen for mårhund er, at der med udgangen af 2015 ikke er ynglende bestande i Danmark. Formålet med forvaltningsplan for mink er at forbedre forholdene for koloni- og jordrugende fuglearter samt mindre pattedyr og padder indenfor prioriterede områder.
Husdyrloven i Grøn	Grøn Vækst fra 2010 lagde grunden til en ændring af

**Vækst
(2010)**

husdyrgodkendelsesloven. Dette indebærer en skærpelse af ammoniakudledningen fra husdyrproduktionerne af hensyn til bl.a. ammoniakfølsom natur.

**Biodiversitetsgårde
(dec. 2014)**

Med henblik på at fremme bevaring af de dyre- og plantegenetiske ressourcer, har staten besluttet at afsætte 2,5 mio. kr. årligt i perioden 2015-2018 til såkaldte biodiversitetsgårde. Hermed menes økologiske og biodynamiske landbrugsbedrifter, der i produktionen har særligt fokus på indsatser til fremme af jordbrugets biodiversitet. Dette supplerer de eksisterende indsatser omkring bevarelse af gamle husdyrracer og plantegenetiske ressourcer, som Fødevareministeriet administrerer.

7. Naturressourcer

7.1 Udfordringer og målsætninger

Vores økonomi er afhængig af forbrug af en lang række naturressourcer. De begrænsede naturressourcer som olie, sten og grus anvendes til bl.a. energi-, bygge- og transportsektoren. Fornybare ressourcer som træ, fisk og landbrugsprodukter anvendes til bl.a. energi, materialer og fødevarer. Endelig benyttes metaller i en lang række industrielle maskiner og forbrugerprodukter.

Det stigende globale forbrug lægger pres på de ikke-fornybare naturressourcer, og der er i dag på verdensplan også en overudnyttelse af visse af de fornybare naturressourcer, herunder mange fiskebestande.

Priserne på en række vigtige råmaterialer er steget det seneste årti og ressourceeffektivitet er for mange virksomheder blevet en stadig vigtigere parameter for konkurrenceevnen. Samtidig er forbrug af olie, kul og diverse råmaterialer i sig selv forbundet med en række klima- og miljøpåvirkninger, både herhjemme, men ikke mindst i udlandet hvor ressourceudvinding og primærforarbejdning finder sted.

Der er derfor behov for at understøtte øget effektivitet i brugen af ressourcer, øget genbrug og genanvendelse af materialer samt erstatte forbrug af begrænsede naturressourcer med fornybare ressourcer.

Når det gælder danske fiske- og skaldyrsbestande skal den erhvervsmæssige udnyttelse være bæredygtig ifølge målsætningerne i Havstrategien. Bestandene skal forvaltes efter MSY-principper (om maksimalt bæredygtigt udbytte) og biogydemassen skal holdes inden for biologisk sikre grænser.

I relation til forbruget af fossile brændsler, er der på energiområdet der er fastsat følgende politiske målsætninger for Danmark:

- Hele Danmarks energiforsyning, inklusiv transportenergiforbruget, skal dækkes af vedvarende energi i 2050.
- El- og varmforsyningen skal dækkes af vedvarende energi i 2035.
- Kul udfases fra danske kraftværker, og oliefyr udfases senest i 2030.
- Halvdelen af Danmarks traditionelle elforbrug skal komme fra vind i 2020.

7.2 Status

Energiforbruget i Danmark er trods økonomisk vækst faldet med 7 % i perioden 1991 til 2012 og andelen af vores energi, der produceres ud fra vedvarende kilder, er steget betydeligt og dækker nu 23 % af det samlede energiforbrug.

Indvinding af råstoffer på land er faldet markant siden 2005 og er nu på niveau med 1990, mens indvinding af råstoffer på havet er stort set fordoblet siden 1990. En øget andel af bygge- og anlægsaffaldet genbruges. Det samlede danske materialeforbrug pr indbygger steg med 30 % i perioden 1993 til 2006, men er siden faldet til et niveau, der svarer til midten af 1990'erne. Forbruget af metaller er i perioden steget betydeligt.

Stigende råvarepriser har betydet, at andelen af materialeomkostninger i danske industrivirksomheder er steget fra 44 til 53 % fra 2004 til 2011.

Skovarealet er stigende, og der sker stadig en opsparing af vedmasse og dermed CO₂ i de danske skove. Fiskeriet har generelt været faldende siden 1980'erne og falder fortsat.

Stadig flere arter fiskes efter principper om maksimalt bæredygtigt udbytte, og biogydemassen af de økonomisk vigtige arter sild og torsk var i 2012 under eller omkring de sikre biologiske grænser.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater indenfor naturressourcer er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

7.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Energiaftale for perioden 2012 - 2020 (Marts, 2012)	Regeringen og Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti har indgået en energipolitisk aftale for perioden 2012 -2020. Aftalens initiativer peger frem mod målsætningerne i regeringens energipolitiske udspil "Vores Energi". Målsætningerne omfatter, at halvdelen af det traditionelle elforbrug skal være dækket af vind i 2020, kul udfases fra de danske kraftværker i 2030, el- og varmforsyningen dækkes af vedvarende energi i 2035 og hele energiforsyningen inklusiv transport dækkes af vedvarende energi i 2050, samtidig med, at en fortsat høj forsyningsikkerhed sikres.
Vedvarende energi i bygninger (2011)	I overensstemmelse med regeringens energipolitiske udspil "vores energi" skal el- og varmforsyningen i Danmark i 2035 dækkes af vedvarende energi. Som led i energiaftalen blev der i 2013 indført stop for installering af olie- og naturgasfyr i nye bygninger, og fra 2016 indføres stop for installering af oliefyr i eksisterende bygninger i områder med fjernvarme- eller naturgasnet.
Energi- og miljøkrav til taxier (2009)	De første regler indeholdt krav om at nye taxier til fem personer som minimum skulle være energiklasse C. Kravene er løbende revideret under hensyntagen til, at bilerne er blevet mere energieffektive. I dag skal taxierne være minimum energiklasse B. Nye biler til fx limousine-kørsel skal afhængig af størrelsen være minimum energiklasse D eller E.
Energimærke for nye person- og varebiler (2010 og 2012)	Som følge af EU-regulering er der fra 2010 blevet indført krav om synlig energimærkning af nye varebiler i lighed med den eksisterende energimærkning for nye personbiler. I 2012 blev energimærkningen opdateret og energiklasserne A+, A++ og A+++ blev indført til mærkning af de mest energieffektive person- og varebiler. Over 75 % af benzinerne købt i 2013 var energiklasse A+ eller bedre.
Biobaserede samfund (2013)	Regeringens vækstplan for vand, bio og miljøløsninger fra 2013 indeholder en række initiativer til fremme af biobaserede løsninger under temaerne: <ol style="list-style-type: none">1. Fremme af et europæisk marked for biobaserede, bæredygtige produkter2. Mulighed for forskning, test og markedsmodning af nye

bioprodukter

3. Forberedelse af forsyningskæderne på markedstrækket i den biobaserede økonomi

Vækstplanen har endvidere resulteret i nedsættelsen af regeringens igangværende bioøkonomipanel, hvor aktørerne på området bl.a. søger at konkretisere og udmønte vækstplanens initiativer.

Øget anvendelse af biomasse til kraftvarme (Marts, 2012)	Med energiaftalen har de centrale kraftvarmeanlæg og de kollektive varmeforsyningsanlæg, de leverer til, fået frihed til at aftale en fordeling af afgiftsfordelen ved anvendelse af biomasse i forhold til fossile brændsler. Det forventes, at en række centrale værker vil blive ombygget til at kunne anvende biomasse.
Brancheaftale med bæredygtigheds-kriterier for træpiller og træflis (December, 2014)	Som opfølgning på Energistyrelsens Analyse af bioenergi Danmark, har regeringen besluttet at søge en frivillig aftale med energisektoren om bæredygtighedskriterier for anvendelsen af træpiller og træflis. Aftalen blev fremlagt af Dansk Energi og Dansk Fjernvarme i december 2014.
Videncenter for mineralske råstoffer og materialer (Maj, 2013)	De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS) har etableret Videncenter for Mineralske Råstoffer og Materialer (MIMA). Centeret har til formål at identificere problemer knyttet til knaphed og sårbarhed, men MIMA skal også være med til at pege på nye muligheder for udnyttelse af ressourcer og materialer.
Lov om udbyttedeling ved anvendelse af genetiske ressourcer (December 2012)	Loven implementerer en international aftale om udbyttedeling, når virksomheder henter og udnytter genetiske ressourcer fra regnskove og andre naturområder i udviklingslande til udvikling af ny medicin, kosmetik tilsætningsstoffer til fødevarer, industrienzymmer mv. (ABS protokol). Protokollen skal sikre bæredygtig udnyttelse, et rimeligt økonomisk udbytte for udviklingslandene og retssikkerhed for virksomhederne.
Jagttidsrevision (2014)	Miljøministeriet reviderer hver fjerde år gældende jagttider for vildt. Formålet med jagttidsrevisionerne er at sikre, at de gældende jagttider er fastsat på et biologisk bæredygtigt grundlag, ud fra en række principper der er nærmere fastlagt i Jagt- og Vildtforvaltningsloven. Ved seneste revision i 2014 blev jagttiden reduceret for 8 arter og udvidet for 4 arter.
Nyttiggørelse af havbundssediment (November 2014)	Miljøministeriet har med lovforslag L85 foreslået, at der indføres et hierarki for anvendelsen af oprensings- og uddybningsmateriale fra havet. Bestemmelsen har til formål i højere grad at genbruge materialerne fra havet til fx kystfodring og bygge- og anlægsprojekter, frem for at indvinde materialerne ved råstofindvinding på havet. Samtidig vil bestemmelsen betyde en reduktion i mængden af sediment, der bliver (dumpet) klappet på havbunden.

8. Miljø og Sundhed

8.1 Udfordringer og målsætninger

Det skønnes, at der findes omkring 20.000 forskellige kemiske stoffer i endnu flere produkter på det danske marked i dag. Nogle af de tusinder af kemikalier, vi bruger og omgiver os med, kan medføre risiko for uønskede skadevirkninger på miljøet og sundheden. Med implementeringen af EU's kemikaliereregulering REACH stilles der nu krav til industrien om at fremskaffe og registrere oplysninger om deres kemiske stoffers farlighed samt dokumentation for, at de anvendes sikkert. Der er imidlertid ikke et tilsvarende krav til indholdsstofferne i produkter importeret fra lande uden for EU. Både ny viden og nye materialer, som eksempelvis nanomaterialer, stiller nye krav til, hvordan vi regulerer kemikalier, og hvordan vi vurderer risikoen forbundet med stofferne, enkeltvis og i kombination.

Luftforurening er medårsag til en række sundhedsproblemer som forværring af luftvejssygdomme, hjerte-kar sygdomme og for tidlige dødsfald. Nye studier viser at dieselsod har langt større negativ sundhedseffekt end tidligere antaget. Også trafikstøj har betydning for helbredet, herunder for hjerte-karsygdomme og for tidlige dødsfald. Det skønnes, at ca. 723.000 boliger i Danmark er belastet af vejstøj over de vejledende grænseværdier. Naboer til støjende fritidsaktiviteter, virksomheder og vindmøller kan endvidere føle sig generet af støjen.

Friluftsliv gavner folkesundheden og forskning viser, at der er sammenhæng mellem graden af stress og afstand til grønne områder. Friluftaktiviteter kan alene gennem udførelsen af aktiviteten bidrage til fremme af en lang række samfundsområder, fx undervisning, sundhed, beskæftigelse og sociale forhold.

Den danske målsætning er, at der i 2020 ikke længere må være produkter eller varer på markedet, som indeholder kemikalier med særligt problematiske effekter på sundhed og miljø. Det er desuden en målsætning i EU's 7. miljøhandlingsprogram, at risici for miljøet og sundheden, særligt i forhold til børn, vurderes og minimeres i forbindelse med anvendelsen af farlige stoffer og kemikalier i produkter. Endemålet er et ugiftigt miljø.

På luftområdet er den overordnede målsætning i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser at beskytte alle mennesker effektivt mod sundhedsrisici som følge af luftforurening.

8.2 Status

Uønskede kemikalier kan måles i blod, urin og hår hos befolkningen, og børn er særligt udsatte for mange af disse kemikalier. Indholdet af en række kemiske stoffer målt i kroppen hos danskerne er lavere end middelværdien for resten af Europa. Danskerne ligger dog i den høje ende hvad angår indhold af stofferne kviksølv og bisphenol A. Forekomsten af hormonbetingede kræftsygdomme som fx brystkræft er fortsat stigende i Danmark. Sædkvaliteten blandt unge danske mænd er lav, men tal fra 1996-2010 kunne tyde på en svag stigning i kvaliteten de seneste år.

Undersøgelser viser en sammenhæng mellem niveauet af partikelforurening og effekten på sundhed. Når effekten af alle kilder til luftforurening medregnes, estimeres ca. 1500 for tidlige dødsfald i Hovedstadsregionen og ca. 3200 på landsplan.

Som det fremgår af kapitel 2, har regeringen vedtaget den største enkeltstående investering i ren luft med fokus på de mest effektive initiativer. Der eftermonteres SCR rensesystemer på 300 busser i København, der skal sikre overholdelse af NO₂ grænseværdien. Med luftpakken rettes der også fokus på partikelforureningen fra brændeovne og skibe.

Der er fortsat behov for at nedbringe risikoen ved brug af kemikalier. Regeringen har i internationale fora, f.eks. gennem EU's REACH forordning og den globale kvikksølvkonvention, prioriteret at hæve beskyttelsen for mennesker og miljø, særligt omkring borgernes eksponering for skadelige kemikalier. Blandt andet med Danmarks bidrag, er det lykkedes at sikre nogle ambitiøse aftaler.

I forhold til vejstøj er der fortsat behov for at have fokus på støjreduktion fra kommunernes og statens side. Det er vurderet, at vejstøj årligt er årsag til 200-500 for tidlige dødsfald om året, som følge af forhøjet blodtryk og hjertesygdomme. Der er i 2012 trådt en ny bekendtgørelse i kraft om støj fra vindmøller. Bekendtgørelsen sætter grænser for lavfrekvent støj og giver kommunen mulighed for at gribe ind, hvis støjen overskrider grænseværdien. Der er ikke i dag fundet en sammenhæng mellem støj fra vindmøller og helbredseffekter.

Badevandskvaliteten langs de danske strande forbedres år for år.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater indenfor miljø og sundhed er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

8.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Kemikalieindsats 2014-2017 (Oktober, 2013)	Kemikalieindsatsen '14-'17 rummer øget kontrolsamarbejde i EU, styrket implementering og bedre regulering af særligt problematiske stoffer i REACH, etablering af et Kemikalie-forum, samt et mere struktureret samarbejde mellem forskere, myndigheder og virksomheder med henblik på rådgivning.
PCB handlingsplan (Maj, 2011)	Regeringen har fremsat en handlingsplan for PCB for 2011-2013 med i alt 19 initiativer, der omhandler tre områder: -Identifikation af mulige PCB-kilder i bygninger og risiko-bygninger -Håndtering af PCB-holdige byggematerialer ved nedrivning, så et sundt arbejdsmiljø sikres, og affaldet behandles korrekt. -Bortskaffelse af affaldet, så det ikke spredes til miljø og fødevarer eller genanvendes i byggematerialer. Som led i kortlægningen af PCB, jf. ovennævnte handlingsplan for PCB 2011-2013, er det besluttet at videreføre og igangsætte en række opfølgende initiativer i 2014 og 2015, der har til formål at sikre oplysning og rådgivning til bygningsejere om PCB.
Kemikalie-handlingsplan 2010-	Under Kemikaliehandlingsplanen er der gennemført forbrugerrettede undersøgelser og kampagner om kemi i produkter:

2013

tilsynet med kemiske stoffer og produkter er øget; Danmark har bidraget aktivt til udvikling og gennemførelse af EU's fælles kemikaliereregulering (REACH) og videncentre om hormonforstyrrende- og allergifremkaldende stoffer, duft- og kemikalieoverfølsomhed har givet væsentlig ny viden.

”TÆNK Kemi – forbrugernes kemivogter” (2014)

Regeringen og Enhedslisten har aftalt etablering af en ”forbrugervagthund”, som er oprettet og drives i Forbrugerrådet under navnet Forbrugerrådet TÆNK Kemi. Forbrugerrådet Tænk Kemi skal indsamle og opbygge viden samt levere økonomisk uafhængig, faglig solid og målrettet information om kemikalier i produkter. Forbrugerrådet Tænk Kemi skal samtidig aktivt bidrage til, at borgerne tilskyndes til at fravælge produkter, der indeholder skadelig kemi. Herudover skal Forbrugerrådet Tænk Kemi bl.a. samarbejde med andre danske og andre EU-landes NGO'er, så myndighedernes indsatser i EU suppleres af en stærk og fælles NGO-stemme i EU.

Bedre Styr på Nano 2012-2015 (November, 2011)

”Bedre styr på nano” fokuserer på at afdække i hvilket omfang nanomaterialer i produkter udgør en risiko for forbrugere eller miljø i Danmark. Der er indført et nationalt nanoproduktregister (2014), hvori danske virksomheder, der producerer eller importerer forbrugerprodukter med nanomaterialer, skal indberette deres produkter. Således bliver det nemmere at følge med i udviklingen.

Kortlægning og strategier for stoffer på listen over uønskede stoffer 2012-2015 (November, 2011)

I perioden 2012-2015 udarbejdes kortlægninger og strategier for samtlige 40 stoffer på Miljøstyrelsens Liste Over Uønskede Stoffer (LOUS). Fokus er på at kortlægge brugen, faren og udsættelse for stofferne, og på den baggrund udarbejde strategier for håndteringen af identificerede risici.

Kemikalieindsats – biocider (Marts, 2010)

Som led i gennemførelse af Kemikaliehandlingsplanen 2010-13 er der udarbejdet en 3-årig kommunikations- og netværksstrategi om biocider, og der er nedsat et biocidpanel, som består af repræsentanter på tværs af erhverv, myndigheder og interesseorganisationer. Opgaven for panelet bliver både at sikre et højt niveau af viden hos virksomheder og borgere og inspirere virksomhederne til at udvikle bedre og mere sikre biocidmidler.

Kviksølvskonventionen (Oktober 2013)

Danmark har i flere år spillet en aktiv rolle i tilvejebringelsen og vedtagelsen af en ny global kviksølvskonvention. Konventionen har til formål at begrænse anvendelse og spredning af kviksølv til miljøet. Der er fokus på kviksølv i hele den livscyklus fra udvinding i miner, over industriel anvendelse og forbud i visse produkter til bortskaffelse af kviksølvholdige produkter. De største udledninger af kviksølv sker fra brug i små guldminer, hvor der skal laves handlingsplaner. Desuden er nedsat en ekspertgruppe, som skal se på bedst tilgængelige teknikker (BAT) for begrænsning af den næst største kilde til udledningen af kviksølv, som er fra kulfyrede kraftværker og fra andre industrier.

Mikroplast 2015-16 (November 2014)

Som en del af initiativet for Grøn omstilling og en styrket klimaindsats på finansloven for 2015, har regeringen afsat midler til undersøgelse af mikroplast i 2015 og 2016. Med henblik på eventuelle tiltag, skal der opbygges et videngrundlag om mængder og kilder til mikroplast i danske farvande, samt om konsekvenser af

mikroplast i havmiljøet og hvilke muligheder der er for at regulere forureningen med mikroplast.

Støjkortkortlægning og støjhandlingsplaner (August, 2013)

Som følge af EU's støjdirektiv fra 2002 skal alle større veje, byområder mm. kortlægges, og der skal udarbejdes støjhandlingsplaner. Støjkort er lagt ind på Støjdanmarkskortet (www.mst.dk). Der skal udarbejdes nye støjkort og støjhandlingsplaner hvert femte år. Anden generation af støjhandlingsplaner er fra 2013.

Støj fra vindmøller (januar 2012)

Vindmøllebekendtgørelsen er revideret i 2011 med ikrafttrædelse i januar 2012. Inden for de senere år er der kommet særlig fokus på den lavfrekvente støj, som nogle mennesker opfatter som særlig generende. Bekendtgørelsen supplerer som noget nyt de gældende støjgrænser med en grænseværdi på 20 dB for lavfrekvent støj. Der er vejledende støjgrænser for de fleste typer af ekstern støj for eksempel fra veje, jernbaner, virksomheder osv. Grænseværdierne for vindmøller er på niveau med støjgrænserne for virksomheder, men for vindmøller er de bindende.

Vejstøjsstrategi (2010)

Den nationale vejstøjsstrategi anviser 10 initiativer til støjbekæmpelse og giver en ramme for kommunernes indsats for at reducere vejstøj, idet 9 ud 10 støjbelastede boliger ligger ved kommunale veje. Strategien er revideret i 2010 og indeholder 13 statslige initiativer, som skal understøtte vejmyndighedernes arbejde med at reducere vejstøj.

National friluftspolitik (2012-2014)

Miljøministeriet har siden 2012 i samarbejde med andre myndigheder, organisationer og borgere arbejdet på at formulere en national friluftspolitik. Formålet er at skabe bedre muligheder for friluftsliv og samtidig opnå andre fordele som f.eks. mere sundhed, flere arbejdspladser og bedre undervisning. Friluftspolitikken består af tre dele: "Alle tiders friluftsliv" (redegørelse, som forelægges Folketinget i 2015), 'Friluftslivets idékatalog - 125 forslag fra ni netværk' (udgivet 2014) og 'Friluftslivets samfundsværdi' (udgivet 2012). Politikken læner sig også op ad forskningsrapporten 'Friluftslivets nationaløkonomiske fodaftryk' (udgivet 2014).

9. Produktion, forbrug, og affald

9.1 Udfordringer og målsætninger

Danskernes forbrug kræver mange ressourcer og påvirker miljøtilstanden i både Danmark og udlandet. Vi importerer store dele af vores råvarer og forbrugsvarer, og har ikke selv naturressourcer nok til at dække vores forbrug. Samtidig er Danmark et af de lande i Europa, der producerer mest husholdningsaffald pr. indbygger og et af de lande der forbrænder mest affald. Det betyder, at vigtige ressourcer, der kunne have været genanvendt, går tabt.

Råvarer og forarbejdede materialer udgør mere end halvdelen af industriens samlede omkostninger, og en mere ressourceeffektiv og bæredygtig produktion er et vigtigt skridt til at opnå omkostningsbesparelser, sikre en bedre konkurrenceevne og opnå miljøgevinster.

Ressourceomkostninger og miljøpåvirkninger kan reduceres ved at omlægge til et mere bæredygtigt forbrug og produktion. Det fremgår af regeringsgrundlaget fra oktober 2011, at vi skal skabe de bedste rammer for, at Danmark kan blive et grønt videns- og produktionssamfund.

Regeringen vil udnytte vækstpotentialet ved den grønne omstilling, så vi bidrager til at løse miljøproblemer og samtidigt udvikler konkurrencedygtige løsninger, der også kan afsættes internationalt, hvor andre lande står med de samme udfordringer. Det er regeringens målsætning, at danske virksomheder skal være bedre til at producere mere med mindre, og at det skal være nemmere for forbrugere at købe produkter og tjenesteydelser, som har mindre ressourcetræk, har færre problematiske stoffer og genererer mindre affald. Samtidig ønsker regeringen at anvende den offentlige efterspørgsel til at understøtte en grøn omstilling.

Det er regeringens mål, at genanvendelsen af affald øges og forbrændingen reduceres. Målet er, at 50 % af materialetyperne organisk affald, papir-, pap-, glas-, træ-, plast- og metalaffald i husholdningsaffaldet genanvendes i 2022. Genanvendelsen af disse materialetyper var 22 % i 2011.

EU's 7. miljøhandlingsprogram har fokus på at gøre affald til en ressource og indeholder en målsætning om at affaldsmængderne skal være faldende i 2020 samt at genbrug og genanvendelsen skal stige. EU Kommissionen har meddelt, at man vil offentliggøre en cirkulær økonomi pakke i løbet af 2015, der erstatter pakken fra juli 2014.

9.2 Status

Den første opgørelse over grøn produktion fra Danmarks Statistik viser en samlet omsætning af grønne varer og tjenester i 2013 var 164,4 mia. kr. Opgørelsen viser, at omkring halvdelen af denne omsætning er varer og tjenester inden for fornybar energi, hvilket bl.a. omfatter produktion af vindmøller og værdien af el og varme produceret ud fra fornybare energikilder. Eksporten af vandteknologi har været stigende frem til 2012.

Til trods for et mindre fald i eksporten af vandteknologi i 2013, er Danmark fortsat det EU-land med den næststørste eksport.

Udviklingen af ny teknologi skal medvirke til den grønne omstilling. I 2014 blev der afsat 1,2 mia. kr. til udvikling af bl.a. klimavenlige energiteknologier og den miljøteknologiske indsats inden for vand, klimatilpasning, ressourcer, affald, ren luft, mindre støj og kemikalier.

Effektiviseringer, brug af mere vedvarende energi og andre tiltag har på en række områder resulteret i en afkobling af miljøpåvirkninger fra økonomisk vækst. Det gælder fx indenfor transport og boliger.

I 2012 producerede hver dansker 597 kilo husholdningsaffald. Heraf bliver 43 % genanvendt og 52 % forbrændt. Genanvendelse af alt affald var 63 % i 2012, hvilket udgør en lille stigning i forhold til 2011. Stigningen er dog ikke stor nok til, at det med sikkerhed kan ses som en generel tendens.

Regeringen har lanceret Ressourcestrategi ”Danmark uden affald” for bl.a. at reducere forbrændingen af affald og blive bedre til at udnytte værdierne og ressourcerne i affaldet. Derudover har regeringen sendt en strategi for affaldsforebyggelse i høring i starten af 2015 rettet mod at reducere mængden af affald.

Et udvalg af regeringens initiativer indenfor produktion, forbrug og affald er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

9.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Ressourcestrategi for affaldshåndtering – Danmark uden affald (Oktober 2013)	Regeringen har i 2013 lanceret en ressourcestrategi ”Danmark uden affald”, og har afsat 41-50 mio. kr. årligt i 4 år fra 2014. Strategien sigter mod at behandle affald som en ressource og udnytte det bedst muligt, så værdifulde materialer ikke går tabt. Ressourcestrategien er udmøntet i Ressourceplan for affaldshåndtering. Med strategien og planen forventes en række konkrete effekter, f.eks. 50 % genanvendelse af visse fraktioner af husholdningsaffald, 70 % genanvendelse af emballageaffald og 60 % genanvendelse af organisk affald fra servicesektoren. Desuden skal shredderaffald nyttiggøres, 80 % af fosforen i spildevandsslam genanvendes, og der skal opnås bedre kvalitet i genanvendelsen af bygge- og anlægsaffald og øget indsamling og genanvendelse af bl.a. elektronikaffald og batterier.
Strategi for affaldsforebyggelse – Danmark uden affald 2 (2015)	Regeringens strategi for affaldsforebyggelse sigter mod at reducere mængden af affald. Strategien skal gøre det nemt for forbrugere og virksomheder at udnytte ressourcerne mere effektivt, så mindre går til spilde. Fokus er på ressourceeffektiv brug af materialer i danske virksomheder, grønt forbrug, madspild, bygge og anlæg, tekstiler, elektronik og emballage. Strategien indeholder samlet set 72 initiativer.
Danmarks Innovationsfond (April, 2014)	I 2014 implementeres de nye samfundspartnerskaber under den nye Danmarks Innovationsfond, hvor der satses på større integrerede initiativer, og hvor der også er stort fokus på

miljøteknologi. Blandt andet skal fonden i 2014 understøtte partnerskaber inden for vandeffektiv industriel produktion og intelligent, bæredygtig og effektiv planteproduktion. Fonden planlægger primo 2015 et genopslag af et partnerskab om byggeri med fokus på energi og ressourcer. Danmarks Innovationsfond etableres per 1. april 2014 og skal uddele bevillinger til aktiviteter inden for strategisk forskning, teknologiudvikling og innovation. Fondens budget er i 2014 på knap 1,6 milliarder kroner.

Fornyelsesfonden (2010-2012)	Fornyelsesfonden havde til formål at skabe vækst, beskæftigelse og eksport – særligt i små og mellemstore virksomheder. Fonden fokuserede på innovation og markedsmodning inden for hhv. det grønne område og velfærdsområdet. Der var i alt afsat 760 mio. kr. til fonden i den treårige periode. Hovedparten af midlerne blev anvendt inden for det grønne område. Fornyelsesfonden blev i 2013 omlagt til Markedsmodningsfonden, der bl.a. også støtter grønne projekter.
Grøn omstillingsfond (2013-2018)	Grøn Omstillingsfond skal understøtte øget ressource-effektivisering, flere miljøvenlige løsninger og skabe nye grønne arbejdspladser. Fonden giver tilskud til virksomheder, organisationer og partnerskaber inden for områderne: Udvikling af nye forretningsmodeller, produktinnovation og re-design af virksomhedernes produkter, fremme af bæredygtige materialer i produktdesign, bæredygtig omstilling i mode- og tekstilbranchen, mindre spild af fødevarer og bæredygtige biobaserede produkter baseret på non-food biomasse. Fra 2014 forestår fonden den videre indsats med programmet for Grøn Industrisymbiose. Der er afsat 201 mio. kr. til fonden i perioden 2013-2018.
Danmarks Grønne Investeringsfond (December 2014)	Som et led i aftalen om "Et grønnere Danmark" er Danmarks Grønne Investeringsfond blev vedtaget. Fonden skal fremme den grønne omstilling af samfundet ved at yde lån på rimelige vilkår til investeringer inden for fx energibesparelser, vedvarende energianlæg og større ressourceeffektivitet. Fondens samlede udlån kan udgøre op til 5 mia. kr.
Grønt Innovationsforum (Marts 2015)	Regeringen har nedsat Grønt Innovationsforum, som skal levere input til regeringens indsats for at styrke væksten og danske virksomheders konkurrenceevne gennem en omkostningseffektiv grøn omstilling. Grønt Innovationsforum skal styrke grundlaget for, at den offentlige regulering mv. indrettes på en måde, der giver rum til innovation og grøn omstilling i erhvervslivet. Forummet skal sikre videnopbygning og erfaringsindsamling og kan komme med forslag til ændret regulering, offentlige indkøb mv., som kan fremme innovation og udbredelse af nye grønne teknologier og forretningsmodeller i virksomhederne.
Task-force for ressource-effektivisering (Juni 2014)	Regeringen har med "Aftale om en vækstpakke. Juni 2014" indgået aftale om at etablere en tværoffentlig Taskforce mellem Miljøministeriet og Erhvervs- og Vækstministeriet, som skal afdække afdække reguleringsmæssige barrierer for øget ressourceeffektivitet. Task-forcen skal afdække barrierer for virksomheders ressourceeffektivitet til gavn for både miljø, innovation og produktivitet. Task-forcen skal arbejde for en effektiv og opdateret regulering og skal som led heri komme med forslag regelforenklinger. Task-forcen vil kunne komme med forslag til

ændringer af eksisterende regler for at fremme ressourceeffektivitet, innovation og grøn omstilling. Task-forcen skal arbejde frem til udgangen af 2017.

Grønt Iværksætterhus (2013-2016)

Grønt Iværksætterhus fremmer grøn omstilling af danske iværksættere og virksomheder gennem kompetenceudvikling og uddannelse af virksomhedernes medarbejdere samt gennem udvikling af grønne forretningsmodeller og innovative grønne produkter. Der er afsat 15 mio. kr. til huset i perioden 2013-2014. Herudover er der afsat 5 mio. kr. til videreførelse af huset i hhv. 2015 og 2016.

MUDP – Miljøteknologisk Udviklings- og Demonstrationsprogram (2008-2014)

Indsatsen støtter udvikling af bedre løsninger til danske såvel som globale miljøudfordringer inden for Miljøministeriets ansvarsområde, herunder vand, klimatilpasning, luftforurening, affald og ressourcer, kemikalier og støj. Der blev i perioden 2008 - 2014 givet støtte til 357 udviklings- og demonstrationsprojekter. Det samlede budget for projekterne er 875 mio. kr., hvoraf tilskud fra MIM udgør 359 mio. kr. Indsatsen blev evalueret i 2013. 47 pct. af de deltagende virksomheder har opnået øget beskæftigelse eller forventer at gøre det, mens 27 pct. af virksomhederne enten allerede har opnået øget eksport eller forventer at opnå det.

Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram

Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP) blev etableret i 2010 som en erhvervsstøtteordning, der skal fremme bæredygtighed på fødevarerområdet, samtidig med at fødevarerectoren fortsat kan skabe vækst og sikrer arbejdspladser i Danmark. Under programmet er der frem til 2014 meddelt tilsagn for 972 mio. kr. til 224 projekter. I 2014 er der meddelt tilsagn for 202 mio. kr. til 43 projekter. Herudover har GUDP meddelt tilsagn for ca. 11,5 mio. kr. til syv danske projekter under ERA-Nettet CORE Organic Plus.

Energiteknologisk Udviklings- og Demonstrationsprogram

Under Klima-, Energi- og Bygningsministeriet uddelte EUDP i 2013 ca. 450 mio. kr. til projekter, der bidrager til at gøre Danmarks energiforbrug effektivt, miljøvenligt og uafhængigt af fossile brændsler, herunder projekter der ser på vedvarende energi fra fx affald. Samtidig udvikler projekterne danske erhvervspotentialer til gavn for vækst og beskæftigelse. I beløbet indgår flere særpuljer som led i finanslovsaftaler.

Europæisk ressourceeffektivitetsplatform (2012-2014)

EU's Ressourceeffektivitetsplatform blev nedsat i 2012 af daværende miljøkommissær Janez Potočnik med det formål at levere højniveau vejledning til Europa-Kommissionen, medlemsstaterne, lokale og regionale myndigheder og private aktører om overgang til en mere ressourceeffektiv europæisk økonomi. Platformen offentliggjorde sine afsluttende anbefalinger i i marts 2014. Den danske miljøminister deltog i platformen sammen med tre andre Europæiske miljøministre.

Strategi for intelligent offentligt indkøb (Oktober 2013)

Regeringens strategi for intelligent offentligt indkøb blev lanceret i oktober 2013. Et af strategiens syv grundprincipper er at understøtte den grønne omstilling ved at stille miljø- og energikrav.. Blandt de konkrete initiativer er, at regeringen vil sikre, at der indkøbes dokumenterbart bæredygtigt træ i staten til vareindkøb, byggeri og tjenesteydelser. Cirkulære for staten og ny vejledning på

	<p>området, som er møntet på alle offentlige indkøbere, trådte i kraft i juli 2014. For at sikre videns- og erfaringsudveksling og gøre det nemt at købe grønt i det offentlige, videreudvikles Partnerskab for Offentlige Grønne Indkøb og Forum for Bæredygtige Indkøb, ligesom webportalen Den Ansvarlige Indkøber, der vejleder i brug af EU's grønne indkøbskriterier og nationale anbefalinger for grønne indkøb, er blevet etableret.</p>
Miljømærker	<p>Omsætningen af Svanemærkede varer og tjenesteydelser oversteg fem mia. kr. i 2012 (priser fra fabrik uden skatter og afgifter), svarende til mere end en firdobling fra 1,2 mia. kr. i 2008. I 2014 var der i Danmark mere end 8.000 forskellige svanemærkede varer og serviceydelser. Der er i 2014 igangsat en ekstra indsats for at øge antallet af miljømærkede dagligvarebutikker i Danmark.</p>
Grønt indkøbernetværk (Oktober, 2012)	<p>Miljømærkning Danmark, der varetager miljømærkerne Blomsten og Svanen, startede i 2012 "Indkøbernetværket". Der er nu 9 større danske virksomheder i netværket, hvis medlemmer stiller miljøkrav til virksomhedens egne indkøb, herunder efterspørger miljømærkede varer og tjenester. Der er i 2012 opgjort et samlet indkøb for 33 mio. kr. miljømærkede produkter og tjenesteydelser i Indkøbernetværket.</p>
Strategi for energirenovering af bygninger. (2014)	<p>Regeringen offentliggjorde i maj 2014 en samlet strategi for energirenovering af eksisterende bygninger – "Vejen til energieffektive bygninger i fremtidens Danmark". Strategien indeholder 21 konkrete initiativer, der forventes at føre til, at nettoenergiforbruget i eksisterende bygninger reduceres med 35 pct. frem til 2050.</p>
Direktiv om energieffektivisering (December 2012)	<p>Under EU-formandsskabet i 1. halvår 2012 kørte Danmark en høj profil på energi- og klimaområdet, hvilket bl.a. førte til vedtagelse af EU's direktiv om energieffektivisering med et stærkt dansk fingeraftryk, bl.a. via indførelse af pligt til energibesparelser i alle de nationale energiselskaber.</p>
Omstilling af transportsektoren (Marts, 2012)	<p>I Energiaftalen blev der, som led i regeringens strategi for energieffektive køretøjer, afsat 70 mio. kr. til fremme af infrastruktur og køretøjer, der anvender el, gas og brint. Puljen er ligeligt fordelt over årene 2013 til 2015. Der uddeles 40 mio. kr. til el, 20 mio. kr. til gas og 10 mio. kr. til brint. Herudover uddeler Energistyrelsen 50 mio. kr. i perioden 2008 til 2015 til en forsøgsordning for elbiler, med det formål at indsamle konkrete og praktiske erfaringer med elbiler og den nødvendige infrastruktur.</p>
IE-direktivet og styrket indsats for at påvirke hvad der er BAT (Januar, 2012)	<p>EU direktivet om industrielle emissioners samler syv eksisterende direktiver på miljøområdet. Formålet med direktivet er at samordne flere af de regelsæt, der hidtil har reguleret de største og mest miljøbelastende virksomheder og husdyrbrug i EU. Med IE-direktivet vil Kommissionen udarbejde BAT-konklusioner, der løbende skærper miljøkravene til de omfattede virksomheder i hele EU. Den styrkede BAT indsats fremmer danske virksomheders interesser i EU processerne herunder danske miljøteknologiløsninger. Der er etableret en national følgegruppe og partnerskaber omkring BAT på en række områder, som store fyringsanlæg, affaldsbehandling, vandeffektive teknikker, fødevarer, drikkevarer og mælk samt affaldsforbrænding, ligesom der foregår</p>

	en særlig indsats omkring BAT for svine- og fjerkræbrug i samarbejde med en baggrundsgruppe.
Effektive tilsyn (2013)	I maj 2013 udsendte miljøministeren den første selvstændige bekendtgørelse om miljøtilsyn. Bekendtgørelsen gennemfører bestemmelserne i IE-direktivet om tilsyn. Fremover skal miljøtilsynet i højere grad målrettes de virksomheder og husdyrbrug, hvor problemerne er størst – enten fordi der er en særlig miljørisiko forbundet med dem, eller fordi de ikke overholder love og regler. Virksomheder og husdyrbrug, der gør en ekstra indsats for miljøet, skal til gengæld kontrolleres mindre end i dag.
Seveso III-direktiv	Under det danske EU-formandskab blev et nyt revideret Seveso direktiv vedtaget. Direktivet sigter på at forebygge uheld med farlige stoffer og begrænse konsekvenserne af eventuelle uheld. Formålet med at revidere direktivet har primært været at tilpasse de eksisterende regler til Århus-konventionen og reglerne for klassificering af kemikalier. De nye regler skal træde i kraft medio 2015 og sikre en større åbenhed for borgerne, at virksomhederne har en forebyggelsespolitik, at borgerne i EU kan prøve myndighedernes afgørelser og at flere virksomheder, der håndterer stoffer, som er farlige ved indånding, bliver omfattet af EU-reglerne.
Grønne ildsjæle pulje (Januar, 2013)	Puljen har til formål at støtte lokalt forankrede samarbejdsprojekter, der gennem borgernære formidlingsaktiviteter og projekter understøtter en grøn omstilling. Miljøministeriet har i 2013 og 2014 samlet støttet mere end 120 projekter gennem puljen. Der er samlet set øremærket 50 mio. kr. til puljen i perioden 2013-2016.
Program for Grøn Industrisymbiose (2013)	Program for Grøn Industrisymbiose fremmer kommercielle samarbejder, hvor en eller flere virksomheders restprodukter eller affald i form af vand, energi eller materialer, udskilles og genanvendes i en eller flere andre virksomheders produktionsprocesser. Der er nedsat en taskforce, der bistår med rådgivning og matchmaking mellem virksomheder. Der var afsat 10 mio. kr. på Finansloven 2013 til programmet, som videreføres i 2014-2016 under Grøn Omstillingsfond.
Pulje målrettet shredderbranchen	På baggrund af <i>Aftale om en vækstplan</i> er der afsat en pulje på i alt 30 mio. kr. i 2014-2015 til teknologiudvikling og investeringsstøtte målrettet shreddervirksomhederne. Erhvervsstyrelsen administrerer midlerne, som blev udmøntet gennem en ansøgningsrunde i 2014.
Danmarks Råstof - pilotprojekter for grøn omstilling (2014)	Der igangsættes 3-5 pilotprojekter om grøn omstilling. Projekterne skal fremme grønne jobs og være skalerbare og skal involvere veluddannede unge, der står uden for arbejdsmarkedet ”det grønne guld”, samt ældre ressourcepersoner, der er på pension eller ved at drosle ned erhvervsmaessigt ”det grå guld”. Pilotprojekterne løber fra 2015 til 2017 med et samlet budget på 12 mio. kr.
Green21 (November, 2012)	Green21.dk indeholder 11 grønne værktøjer, der skal hjælpe særligt små og mellemstore virksomheder i deres frivillige strategiske miljøarbejde. På portalen kan virksomhederne blandt andet finde råd og vejledning til grønnere design af produkter, en kvikguide til miljømærker, hjælp til beregning af totalomkostninger ved indkøb og inspiration til en styrkelse af virksomhedernes grønne

konkurrenceevne. Webportalen er udviklet i et samarbejde mellem DI, Miljøstyrelsen, Aalborg Universitet og Green Cross Denmark, og er senest blevet udvidet med et værktøj om affaldsminimering, ligesom der har været afholdt træningsseminarer for virksomheder, væksthuse og konsulenter.

10. Tværgående miljøpolitiske temaer

10.1 Udfordringer og målsætninger

De miljømæssige udfordringer og deres komplekse karakter betyder, at en indsats på tværs af forskellige sektorer og ressortområder er nødvendig for at sikre et rent miljø og en rig og mangfoldig natur. Samtidig hænger miljø og økonomi tæt sammen. Et rent miljø og en rig natur er en afgørende rammebetingelse for vigtige erhverv og en forudsætning for langsigtet økonomisk vækst.

Bæredygtighedsstrategien er regeringens samlede ramme for at følge udviklingen i Danmark og sikre, at vi bevæger os i en bæredygtig retning. Strategien rummer samlet 23 målsætninger inden for det økonomiske, sociale og grønne område samt en målsætning for Danmarks internationale arbejde for bæredygtighed. Regeringens vision er et bæredygtigt Danmark. Et Danmark, hvor der er styr på økonomien og råd til velfærd, hvor alle har mulighed for at få et udbytterigt og værdigt liv uanset baggrund, og hvor vi sørger for et rent miljø, en rig natur og et godt klima. Et samfund, hvor vores børn, børnebørn og senere generationer har mulighed for at nyde mindst lige så gode livsvilkår som os.

En stor del af miljøpolitikken vedtages i internationale fora særligt EU og FN. Derfor er en aktiv international indsats afgørende. Danmark vil gerne være et grønt foregangsland, der bidrager aktivt til politikudvikling på EU og internationalt niveau samt yder en høj andel bistand – herunder også miljøbistand – til udviklingslande.

10.2 Status

Der er gjort en betydelig indsats i Danmark for at sikre et rent miljø og en rig og mangfoldig natur og på en række områder er der sket store fremskridt. Luften er generelt blevet markant renere, miljøtilstanden i de fleste danske søer og vandløb er blevet bedre, og det er lykkedes at nedbringe udledningen af drivhusgasser.

Men der er stadig udfordringer på en række områder herhjemme og mange af dem kræver en tværgående indsats med bidrag fra mange berørte myndigheder og sektorer. Andelen af de samlede offentlige udgifter, der anvendes til miljøbeskyttelse har generelt været faldende siden 1998, målt i kr. svarer det til et fald på 20 %. De grønne skatter og afgifter er ligeledes faldet og udgør ca. 4 % af BNP, hvilket fortsat placerer Danmark blandt de lande i EU, hvor grønne skatter og afgifter er mest udbredt.

Danskerne opfatter miljø som et vigtigt samfundsproblem, og miljøbevidstheden i Danmark er højere end EU gennemsnittet. Andelen af dansk miljøbistand varierer fra år til år og ligger mellem 1/2 - 1 mia. kr. Ifølge Yale Universitetets "Environmental Performance Index" ligger Danmark på en global 13. plads over alle landes miljøindsats.

Et udvalg af regeringens initiativer og resultater indenfor tværpolitiske miljøpolitiske temaer er nærmere beskrevet i det følgende afsnit.

10.3 Iværksatte initiativer og resultater

Initiativ og lanceringsdato	Initiativets indhold og opnåede eller forventede resultater
Et bæredygtigt Danmark – Bæredygtighedsstrategi (Oktober 2014)	Regeringen fremlagde i 2014 en bæredygtighedsstrategi, der samler 23 målsætninger på det økonomiske, sociale, grønne og internationale område. Strategien beskriver regeringens vision for et bæredygtigt Danmark og regeringens politik på det økonomiske, sociale og grønne område.
Vækstplan Vand, Bio og Miljøløsninger (marts, 2013)	Vækstteamet for vand, bio & miljøløsninger afgav sine anbefalinger i november 2012, og på denne baggrund blev der primo 2013 udarbejdet en vækstplan for områderne. Vækstplanen indeholder i alt 40 hovedinitiativer. Da en række af hovedinitiativerne består af flere delkomponenter, er der reelt 88 initiativer, der skal følges op på. Stort set alle initiativer er enten gennemført i 2013 som beskrevet i vækstplanen eller under gennemførelse.
Vækstplan Fødevarer og opfølgning på dele af Natur og Landbrugs-kommissionens anbefalinger (2014)	Vækstplan Fødevarer blev udsendt december 2013 og blev suppleret med en politisk aftale april 2014. Den indeholder regeringsinitiativer til styrkelse af vækstvilkårene inden for fødevarerektoren. Fokus er på en løsningsorienteret regulering, initiativer der skal øge adgangen til finansiering og kapital i landbrugs- og fiskerierhvervet, initiativer der skal styrke fødevarerhvervets profil på de internationale markeder, initiativer til en mere smidig miljøregulering, en indsats mod madspild og en indsats for at påvirke EU's miljøkrav (BAT) til fødevarerhvervsomheder. Gennem finanslovsaftalen for 2014 og i Vækstplan for Fødevarer har Regeringen fulgt op på en række af Natur- og Landbrugskommissionens vækst- og erhvervsrettede anbefalinger, herunder bl.a. at Regeringen vil arbejde aktivt for en mere målrettet miljøregulering af landbruget, skabe bedre muligheder for investeringer, forbedre fødevareruddannelser og sætte fokus på fødevarereksporten. Herudover er der indgået aftale om udmøntning af landdistriktsprogrammet for 2014 og 2015, som giver en styrkelse af midlerne til miljøteknologi.
Vækstplan for turisme (januar 2014)	Regeringens vækstplan indeholder initiativer for bedre udnyttelse af de danske kyster og den danske natur til turisme. Mulighederne for bl.a. cykling, lystfiskeri og sejlads skal udnyttes bedre uden at naturbeskyttelsen sættes over styr. Som led i udmøntningen af den politiske aftale om appendiks 1 i vækstplan for dansk turisme, som blev indgået den 20. juni 2014, har Folketinget vedtaget en ændring af planloven og naturbeskyttelsesloven med det formål at styrke kyst- og naturturismen i Danmark med en forsøgsordning, der giver mulighed for at tillade op til 10 konkrete fysiske projekter, som ikke eller kun vanskeligt kan imødekommes efter den nugældende lovgivning.
Vækstplan – Det blå Danmark (December, 2012)	Skærpede klima- og miljøkrav fremhæves i vækstplanen som en af de væsentlige drivere for vækst i Det Blå Danmark, og planen indeholder en række konkrete initiativer indenfor grønne, maritime løsninger, herunder styrket håndhævelse af miljøregler for skibsfarten.

Erhvervspanelet for Grøn Omstilling (Oktober, 2012)	<p>Erhvervspanelet har formuleret 9 anbefalinger og 36 handlingsforslag til miljøministeren og regeringen til, hvordan Danmark bør gennemføre en grøn omstilling.</p> <p>Miljøministeriet og en række andre ministerier har igangsat en lang række initiativer som opfølgning på anbefalingerne. Eksempelvis har Miljøministeriet igangsat et arbejde med at revidere lovstrukturen på miljøområdet og udsendt en ressourcestrategi.</p>
Modernisering af krav til virksomheders miljørapportering (2014)	<p>I oktober 2014 lancerede miljøministeren og erhvervs- og vækstministeren sammen en række nye initiativer, der moderniserer kravene til virksomheders miljørapportering. De 1100 største danske virksomheder skal fremover også redegøre for politikker omkring miljø. Til gengæld afskaffes den grønne regnskabspligt.</p>
EU's 7. miljøhandlingsprogram (januar 2014)	<p>EU's miljøpolitiske program frem til 2020 - Det 7. miljøhandlingsprogram med titlen "Et godt liv i en ressourcebegrænset verden" - trådte i kraft den 17. januar 2014. Danmark spillede en central rolle i forhandlingerne af programmet og har været med til at sikre en ambitiøs ramme for EU's miljøpolitik frem mod 2020.</p>
Rio+20 (2012)	<p>Danmark spillede en aktiv rolle i forhandlingerne ved Rio+20 topmødet i 2012 for at sikre et resultat, som kunne bringe verdenssamfundet i retning af en bæredygtig udvikling. Slutdokumentet "The Future We Want" sætter for første gang grøn økonomi på dagsordenen som en global prioritet og indeholder en række konkrete resultater, herunder vedtagelsen af en 10-årig ramme af programmer for bæredygtigt forbrug og produktion samt en beslutning om at etablere globale bæredygtighedsmål i 2015.</p>
3GF (2011)	<p>Regeringens grønne topmøde Global Green Growth Forum (3GF) blev etableret i 2011 og samler statsoverhoveder, ministre, virksomhedsledere og NGO-ledere fra hele verden med det formål at lancere partnerskaber, der er skalérbare, globale, og som kan skabe grøn vækst. En række ministerier, herunder Udenrigsministeriet, Miljøministeriet, Klima-, energi- og bygningsministeriet, Erhvervs- og vækstministeriet, Fødevareministeriet og Statsministeriet deltager aktivt i forberedelsen og afholdelsen af topmødet.</p>
Eksportfremmeindsats i Miljøministeriet (2009 -)	<p>Formålet er at hjælpe danske virksomheder til at bidrage til løsning af globale miljøudfordringer og øge eksporten af danske miljøløsninger. Eksportindsatsens aktiviteter sigter mod at positionere og fremvise dansk miljøteknologi i verdens vækstcentre som et væsentligt bidrag til den grønne omstilling globalt. I tillæg til den mere kommercielt fokuserede indsats er der også fokus på udvikling af rammebetingelser. Der er fra flere lande en stor interesse for, hvordan dansk lovgivning og regulering på miljøområdet udmøntes og administreres af miljømyndighederne. Det er et vigtigt element i forhold til at fastholde og styrke samarbejde med et land som fx Kina.</p>
Dansk indsats for globale bæredygtighedsmål – SDG'ere	<p>Danmark deltager aktivt i forhandlingerne om FN's globale bæredygtighedsmål. Danmark arbejder bl.a. for at de globale bæredygtighedsmål adresserer de tre dimensioner af bæredygtighed på en balanceret måde, samt at der nås enighed om ambitiøse mål</p>

(2014)	på vand- og energiområdet.
Byggepolitisk strategi (2014)	Regeringen lancerede i 2014 byggepolitisk strategi, Vejen til et styrket byggeri i Danmark, der indeholder konkrete initiativer, der skal fremme effektivitet, vækst, produktivitet og bæredygtighed samt et sundt og sikkert arbejdsmiljø i byggeriet. Strategien skal understøtte, at branchen fortsat kan levere bygninger af høj kvalitet og værdi for brugerne, kan levere efterspurgte løsninger på det globale marked, og at priserne for danske byggerier er internationalt konkurrencedygtige.
Økologisk byggeri indsats (2013)	Indsatsen skal fremme det økologiske byggeri gennem teknologiudvikling og ved at fremme netværk og viden blandt aktører, der arbejder med bæredygtigt og økologisk byggeri. Målsætningen for indsatsen er bl.a. at bidrage til at fremme mindsket ressourceforbrug, understøtte bæredygtig byplanlægning, øge støjdæmpning af bygningsdele, forbedre indeklimaet samt øge beskæftigelsen i sektoren. Der er i perioden 2013-2016 samlet set afsat 53 mio. kr. til indsatsen.
Grønt Dansk Nationalregnskab (2014)	Regeringen har afsat midler til udvikling af et grønt dansk nationalregnskab i perioden 2015-2017. Et grønt nationalregnskab er en betegnelse for statistikker for miljø og natur, der opstilles i tilknytning til nationalregnskabet. Et grønt nationalregnskab giver et solidt og anerkendt statistisk grundlag for at forklare og kommunikere om sammenhænge mellem økonomi og miljø.
Lavere diskonteringsrente (2013)	Regeringen har indført en ny og lavere samfundsøkonomisk diskonteringsrente, der ligger mere på linje med de lande, vi normalt sammenligner os med. Således er den samfundsøkonomiske diskonteringsrente blevet sænket, således at der ved projektvurderinger vil blive anvendt en rente på 4 pct. i de første 35 år, herefter 3 pct. for årene mellem 35 og 70 år og på 2 pct. for årene efter år 70.
Digitaliseringsstrategi 2011-2015 (Juni 2011)	I regi af den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi gennemføres en række initiativer, som understøtter effektiv miljøforvaltning på et fælles datagrundlag via 1) let adgang til offentlige miljødata 2) sammenhængende digitalt overblik over planområdet 3) høj og ensartet kvalitet i miljødata 4) lettere virksomhedskommunikation på miljøområdet samt 5) etablering af fælles grunddata for vandforvaltning og klimatilpasning.

Referencer

Afsnit 1: Arealer

Landsplanredegørelse 2013

<http://www.naturstyrelsen.dk/Planlaegning/Landsplanlaegning/Landsplanredegørelse/Landsplanredegørelse2013/>

Fingerplan 2013

http://www.naturstyrelsen.dk/Planlaegning/Planlaegning_i_byer/Hovedstadsomraadet/FINGERPLAN_2013/

Planlovsændring - Nye muligheder i landdistrikterne m.v.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=146310>

Skovrejsning

Vejledning til tilskudsordning for privat skovrejsning:

<http://naturstyrelsen.dk/media/nst/Attachments/Vejledning2012skovrejsning.pdf>

Indsats for fremme af økologi

Grøn Vækst

http://fvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Dokumenter/Service-menu/Publikationer/Groen_vækst.pdf

Grøn Vækst 2.0

<http://www.evm.dk/~media/oem/pdf/2010/Pressemeddelelser-2010/Aftale-om-Groen-Vækst-2-0-endelig-pdf>

ØkologiVision

http://www.fvm.dk/Files/Filer/Landbrug/ØkologiVisionFeb2011_web.pdf

Økologisk Handlingsplan 2020

http://fvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Dokumenter/Landbrug/Indsatser/Oekologi/Oekologisk_Handlingsplan_2020.pdf

Etablering af vådområder – Statslig vådområdeindsats

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Projekter/statslige_vaadomraadeindsats/

Etablering af vådområder - Kommunal vådområdeindsats

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Tilskudsordninger/Vandprojekter/Den_kommunale-vaadomraadeindsats/

Udbygning af vindkraft - Energiaftalen

<http://www.ens.dk/politik/dansk-klima-energi-politik/politiske-aftaler-pa-energiomradet/energiaftalen-22-marts-2012>

Regionernes jordforureningsindsats

<https://www.retsinformation.dk/Forms/ro710.aspx?id=128733>

Økologiske iværksættere 2014-2016

<http://groenomstilling.erhvervsstyrelsen.dk/file/378499/aftale-om-udmoentning-af-groen-pulje.pdf>

Bæredygtige byer

<http://www.naturstyrelsen.dk/Planlaegning/Projekter/>

<http://naturstyrelsen.dk/planlaegning/planlaegning-i-byer/>

Afsnit 2: Luft

Ren luft til danskerne

<http://mim.dk/nyheder/2014/jun/luften-over-danmark-bliver-mere-ren/>

NOx afgift

<http://www.skat.dk/SKAT.aspx?oId=2050030&vId=0>

Svovldirektiv

<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:327:0001:0013:DA:PDF

<http://www.soefartsstyrelsen.dk/Nyheder/Sider/Offensivforeffektivhaandhaevelseafmiljoeregler.aspx>

Fyr fornuftigt – kampagne

<http://mst.dk/borger/luftforurening/braendeovne-og-kedler/saadan-fyrer-du-fornuftigt/>

Brændeovnsbekendtgørelse

<https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=105319>

Konventionen for grænseoverskridende luftforurening

http://www.unece.org/env/lrtap/pops_h1.html

http://www.unece.org/env/lrtap/hm_h1.html

http://www.unece.org/env/lrtap/multi_h1.html

International regulering af NOx for skibsfarten:

<http://www.imo.org/OurWork/Environment/PollutionPrevention/SpecialAreasUnderMARPOL/Pages/Default.aspx>

Togfonden

<http://www.trm.dk/da/temaer/togfonden>

Trængselskommission

<http://www.trm.dk/da/temaer/tr%C3%A6ngselskommissionen/>

Store fyringsanlæg og partnerskab

<https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=144253>

<https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=144085>

<https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=143885>

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/industri/batbref/bref-partnerskaber/store-fyringsanlaeg/>

Euronormer for køretøjer

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/luft/luftforurening-fra-koeretoerje/euronormer-for-bedre-miljoe/>

Afsnit 3: Vand

Vandplaner (2009-2015)

<http://naturstyrelsen.dk/vandmiljoe/vandplaner/vandplaner-2009-2015/vedtagne-vandplaner-2009-2015/>

Basisanalyser for vandområdeplaner

<http://www.naturstyrelsen.dk/Vandet/Vandplaner/Basisanalyser-VP2/Basisanalysen/>

Vandområdeplaner (2015-2021)

<http://naturstyrelsen.dk/vandmiljoe/vandplaner/vandomraadeplaner-2015-2021/forslag-til-vandomraadeplaner/>

Randzonestov, 1. august 2014

<http://naturerhverv.dk/landbrug/natur-og-miljoe/randzoner/>
<http://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=164161>

Vandråd

<http://naturstyrelsen.dk/vandmiljoe/vandplaner/vandomraadeplaner-2015-2021/vandraad/>

Vandløbsforum

<http://naturstyrelsen.dk/vandmiljoe/vandplaner/om-vandplanerne/interessentinddragelse-i-vandomraadeplanerne/vandloebforum/>

MUDP

<http://ecoinnovation.dk/>

Natur og landbrugs-kommissionen

<http://www.naturoglandbrug.dk/>

Strategi for bæredygtig udvikling af akvakultursektoren i Danmark 2014-2020

<http://naturerhverv.dk/fiskeri/akvakultur/strategi-for-baeredygtig-udvikling-af-akvakultursektoren-i-danmark-2014-2020/>

Statslige og kommunale vådområder:

Statslig vådområdeindsats

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Projekter/statslige_vaa-domraadeindsats/

Vandløbsrestaurering - Snæbelprojektet

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Projekter/Soenderjylland/Snaebel/>

Kommunal vådområdeindsats

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Tilskudsordninger/Vandprojekter/Den_kommunale-vaadomraadeindsats/

Spøjemiddelstrategi

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/bekaempelsesmidler/sproejtemidler/sproejtemiddelstrategi-2013-2015/>

Nitrathandlingsplan

<http://mst.dk/service/annoncering/annoncearkiv/2012/okt/nitrathandlingsplanen/>

Handlingsplan for sikring af drikkevandskvaliteten

<http://www.ft.dk/samling/20101/almdel/mpu/bilag/184/925343.pdf>

Evaluering af vandsektorloven

<http://mim.dk/media/mim/2599924/Evaluering%20af%20vandsektorloven.pdf>

Boringsnære beskyttelsesområder

http://www.naturstyrelsen.dk/Vandet/Vand-i-hverdagen/Grundvand/Grundvand_beskyttelse/Drikkevandsboringer/

Afsnit 4: Hav

Bæredygtigt fiskeri - Den fælles fiskeripolitik

http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_da.htm

Danmarks havstrategi

<http://www.naturstyrelsen.dk/Vandet/Havet/Havmiljoet/Havstrategi/>

Ballastvand

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=142222>

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/invasivearter/Myndighed/FN/Ballastvandskonventionen/>

Natura 2000 planer

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Natura_2000_planer/Se_Planerne/

Dansk formandskab for Vadehavssamarbejdet - Deklaration mv. fra møde 4-5. februar 2014

<http://www.waddensea-secretariat.org/trilateral-governmental-conference-2014>

Dansk formandskab HELCOM (2012-2014) - Ministererklæring oktober 2013

<http://helcom.fi/Documents/Ministerial2013/Ministerial%20declaration/2013%20Copenhagen%20Ministerial%20Declaration%20w%20cover.pdf>

Forskningsprojekter til beskyttelse af marsvin

<http://naturerhverv.dk/fiskeri/natura-2000-i-hav/marsvin/#>

Reduceret udledning af olie og kemikalier fra olie- og gas-aktiviteterne i Nordsøen

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/industri/olie-og-gasproduktion-i-nordsoen-offshore/offshore-handlingsplaner/>

Afsnit 5: Klimaforandringer

Regeringens Klimaplan

http://www.ens.dk/sites/ens.dk/files/climate-co2/Klimaplan/klimaplan_2013_web.pdf

Virkemiddelkataloget: Potentialer og omkostninger for klimatiltag

http://www.ens.dk/sites/ens.dk/files/climate-co2/Klimaplan/virkemiddelkatalog_tilweb.pdf

Aftale om klimaloven

<http://www.kebmin.dk/nyheder/bred-aftale-klimalov-ambitioese-klimamaal>

Klimalov

<http://www.kebmin.dk/nyheder/helveg-tager-ansvar-klimaet>
http://www.kebmin.dk/sites/kebmin.dk/files/klima-energi-bygningspolitik/dansk-klima-energi-bygningspolitik/klimalov/fakataark_om_klimaloven.pdf
<https://www.retsinformation.dk/forms/RO710.aspx?id=163875>

Klimaråd

http://www.kebmin.dk/sites/kebmin.dk/files/klima-energi-bygningspolitik/dansk-klima-energi-bygningspolitik/klimalov/faktaark_om_klimaraadet.pdf

Sådan håndterer vi skybrud og regnvand - Handlingsplan for klimasikring af Danmark:

<http://www.klimatilpasning.dk/media/566642/klimahandlingsplan.pdf>

Kommuneaftale 2013 – bl.a. om klimasikring

http://www.fm.dk/publikationer/2012/aftaler-om-den-kommunale-og-regionale-oekonomi-for-2013/~media/Publikationer/Imported/2012/Aftaler%20om%20den%20kommunale%20og%20regionale%20%C3%B8konomi%20for%202013/aftaler%20om%20den%20kommunale%20og%20regionale%20%C3%B8konomi%20for%202013_web.ashx

Statslig indsats for klimatilpasning

www.klimatilpasning.dk

Øgede muligheder for takstfinansiering til investeringer i klimasikring

<http://www.klimatilpasning.dk/kommuner/vandselskabers-finansiering-af-klimatilpasning.aspx>

Planlovsændring – Klimalokalplaner og forenkling af loven

<https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=142120>

Nyt videns grundlag om klimatilpasning

<http://www.klimatilpasning.dk/>

Anbefalinger om offentlige indkøb af køretøjer (2010 og 2011)

[\(http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Copy-of-Groen-Transport/](http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Copy-of-Groen-Transport/)

Certificeringsordning for grøn transport (2010)

<http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Copy-of-Groen-Transport/Gron-vejtransport/Certificeringsordning.aspx>

Forsøgspulje til energieffektive transportløsninger (2010-2013)

<http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Copy-of-Groen-Transport/Forsogspuljen.aspx>

Klima i Årsregnskaberne

<http://www.evm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2014/28-10-14-regeringen-moderniserer-krav-til-virksomheders-miljorapportering>

Maritime Klimaforum

<http://www.kebmin.dk/nyheder/maritimt-klimaforum-arbejde-lavere-co2-udledning-skibstrafikken>

Afsnit 6: Natur og biodiversitet

Naturplan Danmark

<http://naturstyrelsen.dk/naturplan-danmark>

Den Danske Naturfond

<http://mim.dk/arbejdsomraader/den-danske-naturfond/>

Natura 2000 planer, handleplaner og basisanalyser

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Natura_2000_planer/Se_Planerne/

Tilskud til naturpleje

Naturpleje i Natura 2000 - Tilskudsmuligheder 2014

http://naturerhverv.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Landbrug/Natur_og_miljoe/Natura2000_og_HNV-kort/Natura2000-2014-Enkeltidet.pdf

Tilskud til forbedring af biodiversitet og Natura 2000 indsatser i skove

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Skov/Privat/Tilskud_til_privatskove/BD_Saerligdrift/

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Skov/Privat/Tilskud_til_privatskove/BD_Natura2000/

Opdatering af § 3-registrering

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/National_naturbeskyttelse/Paragraf3/tejek/

Forvaltningsplan for udsatte arter

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/National_naturbeskyttelse/Arter/Handlings_og_forvaltningsplaner/

Forvaltningsplaner agerhøne

http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2013/Forvaltningsplan_agerhoene.htm

Forvaltningsplan hare

http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2013/Forvaltningsplan_hare.htm

Tilskudsordning ”Plant for vildtet”

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Jagt/Tilskud/Vildtplantning/>

Genudsætning af hjemmehørende arter

Udsætning af bison

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Artsleksikon/Dyr/Pattedyr/Hovdyr/Bison/>

Udsætning af Eghjort

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Artsleksikon/Dyr/Insekter/biller/Eghjort/Genudsætning_generelt/

Invasive arter

Mårhund

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/invasivearter/Borger/Bekaempelse/BekaempelseMaarhund.htm>

Forvaltningsplan for bekæmpelse af mink

http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/14C410A5-9743-4CF7-A7AD-C855BACD6F16/143282/Forvaltningsplanformink_maj2012.pdf

Husdyrloven i Grøn Vækst

<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=128754>

Afsnit 7: Naturressourcer

Energiaftale

<http://www.ens.dk/politik/dansk-klima-energipolitik/politiske-aftaler-pa-energiomradet/energiaftalen-22-marts-2012>

Vedvarende energi i bygninger

<http://www.ens.dk/politik/dansk-klima-energipolitik/regeringens-klima-energipolitik/vores-energi>

Energi- og miljøkrav til taxier (2009)

<http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Copy-of-Groen-Transport/krav-til-energi-og-miljogeneskaber/Energikrav-til-taxier.aspx>

Energimærke for nye person- og varebiler (2010 og 2012)

<http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Copy-of-Groen-Transport/krav-til-energi-og-miljogeneskaber/Brandstofforbrug/Energimaerkning.aspx>

Biobaserede samfund

http://www.evm.dk/publikationer/2013/~/_media/oem/pdf/2013/2013-publikationer/12-03-13-vaekstplan-for-vand-bio-og-miljoeloesninger.ashx

Øget anvendelse af biomasse til kraftvarme

<http://www.ens.dk/politik/dansk-klima-energipolitik/politiske-aftaler-pa-energiomradet/energiaftalen-22-marts-2012>

Brancheaftale om sikring af bæredygtig biomasse

http://www.danskenergi.dk/Aktuelt/Arkiv/2014/December/14_12_04B.aspx

Videncenter for mineralske råstoffer og materialer

<http://mima.geus.dk/>

Lov om udbyttedeling ved anvendelse af genetiske ressourcer

<https://www.cbd.int/abs/>

Jagttidsrevision

<http://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/17379>

Afsnit 8: Miljø- og sundhed

Kemikalieindsats 2014-2017

<http://kemikalieindsatsen.dk/>

PCB handlingsplan

<http://pcb-guiden.dk/handlingsplan>

Kemikaliehandlingsplan 2010-2013

http://mst.dk/media/mst/67214/kemikaliehandlingsplan_marts2010.pdf

”TÆNK kemi – forbrugernes kemivogter”

<http://mim.dk/nyheder/2014/okt/forbrugerne-faar-ny-kemikalie-vagthund/>

Bedre Styr på Nano 2012-2015

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/kemikalier/miljoestyrelsens-nanoindsats/ny-viden-fra-mst-om-nano/>

Kortlægning og strategier for stoffer på listen over uønskede stoffer 2012-2015

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/kemikalier/fokus-paa-saerlige-stoffer/listen-over-uoenskede-stoffer/>

Kemikalieindsats – biocider

<http://mim.dk/nyheder/2013/jul/20130725-biocidpanel/>

Kviksølvskonventionen

<http://mim.dk/nyheder/2013/jan/20130122-kviksoelv/>

Mikroplast: Finanslov 2015

<http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2014/11/aftale-om-finanslov-2015/>

Støjkortkortlægning og støjhandlingsplaner

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/stoej/kortlaegning-af-stoej-og-handlingsplaner/>

Støj fra vindmøller

<https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=139658>

Vejstøjsstrategi

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/stoej/trafikstoej/vejstoesjstrategi/>

National friluftspolitik

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Ny_friluftspolitik/

Finanslov 2015

<http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2014/11/aftale-om-finanslov-2015/>

Afsnit 9: Forbrug, produktion og ressourcer

Ressourcestrategi for affaldshåndtering

<http://mim.dk/arbejdsomraader/danmark-uden-affald/>

Danmarks Innovationsfond

<http://innovationsfonden.dk/>

Fornyelsesfonden

http://erhvervsstyrelsen.dk/fakta_om_fornyelsesfonden

Grøn omstillingsfond

<http://groenomstilling.erhvervsstyrelsen.dk/>

Danmarks Grønne Investeringsfond

<http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2014/06/det-groenne-danmark-et-gear-op/~media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2014/06/Aftale%20mellem%20regeringen%20s%20og%20enhedslisten%20om%20et%20grnere%20danmark.pdf>

Grønt Innovationsforum

<http://www.evm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2015/15-03-05-gront-innovationsforum>

Task-force for ressource-effektivisering

<http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2014/07/aftale-om-en-vaekstpakke-2014/~media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2014/07/aftale%20om%20en%20v%C3%A6kstpakke%202014.pdf>

Grønt Iværksætterhus

<http://dgih.dk/>

Grøn Teknologi pulje

<http://ecoinnovation.dk/>

Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP)

<http://naturerhverv.dk/tilskud-selvbetjening/tilskudsguide/groent-udviklings-og-demonstrationsprogram-gudp/>

Energiteknologisk Udviklings og Demonstrationsprogram

<http://www.ens.dk/ny-teknologi/eudp-energiteknologisk-udvikling-demonstration>

Europæisk ressourceeffektivitets-plattform

http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/re_platform/index_en.htm

Strategi for intelligent offentligt indkøb

<http://www.fm.dk/Nyheder/RSS/~media/Strategi%20for%20intelligent%20offentligt%20indk%C3%B8b.pdf>

Miljømærker

www.ecolabel.dk

www.mst.dk/borger/baeredygtig-udvikling/miljoemaerkerne-blomsten-og-svanen/

Grønt indkøbernetværk

<http://www.ecolabel.dk/da/aktuelt/nyheder/2014/februar/indkoebernetvaerk-goer-en-forskel>

Strategi for energirenovering af bygninger

<http://www.ens.dk/sites/ens.dk/files/byggeri/Strategi-for-energirenovering-af-bygninger/strategi-for-energirenovering-af-bygninger-web-050514.pdf>

Direktiv om energieffektivisering

http://ec.europa.eu/energy/efficiency/eed/eed_en.htm

Omstilling af transportsektoren

<http://www.ens.dk/politik/dansk-klima-energi-politik/politiske-aftaler-pa-energiomradet/energi-aftalen-22-marts-2012>

IE-direktivet

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:334:0017:0119:en:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:334:0017:0119:en:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:334:0017:0119:en:PDF)

Styrket indsats for at påvirke hvad der er BAT

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:334:0017:0119:en:PDF>

Effektive tilsyn

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=144345>

Seveso III-direktiv

<http://mim.dk/nyheder/2012/mar/20120328-seveso/>

Grønne ildsjæle

<http://mst.dk/borger/baeredygtig-udvikling/puljen-til-groenne-ildsjaele/>

Program for Grøn Industrisymbiose

<http://groenomstilling.erhvervsstyrelsen.dk/gronindustrisymbiose>

Pulje målrettet shredderbranchen som del af Vækstplan DK

http://www.fm.dk/publikationer/2013/aftaler-om-vaekstplan-dk/~media/Publikationer/Imported/2013/Aftaler%20V%C3%A6kstplan%20DK/web_aftaler_om_vaekstplan_DK_pdfa.pdf

Danmarks Råstof

<http://danmarksraastof.dk/>

Green21

<http://www.green21.dk/>

Afsnit 10 Miljøpolitik

Et bæredygtigt Danmark – Udvikling i balance

http://www.fm.dk/publikationer/2014/et-baeredygtigt-danmark-udvikling-i-balance/~media/Publikationer/Imported/2014/Et%20b%C3%A6redygtigt%20danmark/et%20b%C3%A6redygtigt%20danmark_udvikling%20i%20balance_web_a.pdf

Vækstplan Vand, Bio og Miljøløsninger

<http://www.evm.dk/publikationer/2013/~media/oem/pdf/2013/2013-publikationer/12-03-13-vaekstplan-for-vand-bio-og-miljoeloesninger.ashx>

Vækstplan Fødevarer

http://fvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Nyhedsfiler/vaekstplan-for-foedevarer.pdf

http://fvm.dk/fileadmin/user_upload/FVM.dk/Dokumenter/Landbrug/vaekst/endelig-aftale-VFP.pdf

Vækstplan for turisme

<http://www.evm.dk/publikationer/2014/20-01-14-danmark-i-arbejde-vaekstplan-for-dansk-turisme>

Vækstplan – Det blå Danmark

<http://www.evm.dk/arbejdsomraader/vaekst-og-konkurrenceevne/vaekstplaner/det-blaa-danmark-ny>

Erhvervspanelet for Grøn Omstilling

<http://mim.dk/nyheder/2012/okt/erhvervspanel-groen-omstilling-20121005/>

Virksomheders Miljørapportering - Årsregnskabsloven

<http://www.evm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2014/28-10-14-regeringen-moderniserer-krav-til-virksomheders-miljorapportering>

EU's 7. miljøhandlingsprogram

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/internationalt-samarbejde/eus-miljoehandlingsprogram/>

Rio+20

<http://www.uncsd2012.org/>

3GF

<http://3gf.dk/>

Eksportfremmeindsats i Miljøministeriet

<http://mim.dk/>

Dansk indsats for globale bæredygtighedsmål – SDG'ere (2014)

<http://sustainabledevelopment.un.org/owg.html>

Byggepolitisk strategi

http://www.ens.dk/sites/ens.dk/files/dokumenter/publikationer/downloads/strategi_f_or_energirenovering_af_bygninger.pdf

Økologisk byggeri indsats

<http://ecoinnovation.dk/emneoversigt/miljoetemaer/oekologisk-byggeri/>

Grønt Nationalregnskab

http://www.fm.dk/publikationer/2014/aftaler-om-finansloven-for-2015/~/_media/Publikationer/Imported/2014/FL15/aftaler_om_finansloven_2015_web%20a.pdf

Lavere diskonteringsrente

<http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2013/05/ny-og-lavere-samfundsoekonomisk-diskonteringsrente/>

Digitaliseringsstrategi 2011-2015

<http://www.digst.dk/Digitaliseringsstrategi/Den-faellesoffentlig-digitaliseringsstrategi-2011-15>

Miljøstyrelsen
Strandgade 29
1401 København K
www.mst.dk